

*Hvordan advokater forstår sin rolle i
samværs – og barnefordelingssaker med
påstand om vold*

Ragnhild Laukvik Leite

Masteroppgave i psykososialt arbeid – selvmord, rus, vold
og traumer, Institutt for klinisk medisin

Det medisinske fakultetet

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2012

© Forfatter:

Ragnhild Laukvik Leite

Tittel:

Hvordan advokater forstår sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker.

Mai 2012

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

II

Sammendrag

I april 2004 ble det tatt i bruk nye saksbehandlingsregler for saker som behandles etter barneloven. Endringen fikk store implikasjoner for advokatrollen. Advokaten skal sette sin egen klients interesse til side dersom det strider mot barnets beste, selv om barnet ikke er part i saken. Ettersom hensynet til barnets beste skal være overordnet egen klients interesse, fikk dermed advokaten en dobbel rolle.

Denne oppgaven bygger på en kvalitativ undersøkelse, der datamaterialet består av intervjuer med 6 advokater som har erfaring med samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold. Tematisk analyse er brukt som inspirasjon til å finne de tema som utkrystalliserte seg i materialet. Jeg har tatt for meg og skrevet om hvordan advokaten reflekterer rundt følgende tema: Advokatrollen, barnets beste, familievold, samarbeid med andre aktører og saksbehandlingsreglene.

Hovedfunnene i datamaterialet er at advokatene er bevisst sin doble rolle, der hensynet til barnets beste skal være styrende for gjennomføring av saken.

Advokatrollen i samværs- og barnefordelingssaker er utfordrende og gir mange dilemmaer. Dersom de står i skvis mellom egen klient og klientens barn, beholder advokaten i de fleste tilfeller lojaliteten til egen klient.

Advokaten snakker ikke med de barna det gjelder. Det kan gjøre det vanskelig å beholde barneperspektivet, men lettere å gå inn i den tradisjonelle rollen med å ha fokus på egen klient, den voksne forelderen.

Forord

Denne masteroppgaven markerer avslutningen på tre krevende, men svært lærerike og interessante år som student ved det første kullet for masterutdanningen i psykososialt arbeid, selvmord, rus, vold og traumer, ved Institutt for klinisk medisin ved Universitetet i Oslo. Jeg har hatt stor glede og nytte av den oppdaterte kunnskapen som er blitt presentert for oss av dyktige og engasjerte fagmennsker ved de tre nasjonale kunnskapssentrene NSSF (Nasjonalt senter for selvmordsforskning og – forebygging), SERAF (Senter for rus og avhengighetsforskning) og NKVTS (Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress).

Min studieretning og fordypning er vold og traumer. Da vi skulle velge tema for masteroppgaven hadde jeg et sterkt ønske om å få mulighet til å intervju advokater som jobber med familier som erfarer vold. Jeg fikk anledning til å drøfte mine kaotiske tanker og ønsker om fordypning med Kristin Skjørten, som ikke bare hadde tro på at dette ville la seg gjøre, men også oppmuntret meg og syntes det var spennende. Fordi ingen har gjort dette før.

En stor og ærefull takk til deg, Kristin! Du har vært en veiviser for meg gjennom din forskning, utallige bøker og publikasjoner gjennom alle de årene jeg har jobbet med vold i nære relasjoner. Det var derfor en stor glede for meg at du ville være min veileder på denne oppgaven.

En stor takk til informantene. Uten dere hadde ikke denne oppgaven blitt til. Dere ga av deres tid. Når dere ser resultatet av de samtalene jeg hadde med dere, håper jeg dere finner sluttproduktet verdig.

Jeg vil også rette en stor takk til ledere og kollegaer ved RVTS-sør. Dere har på en raus og tillitsfull måte lagt til rette for at jeg skulle få gjennomført dette studiet. Dere er fantastiske kollegaer som har vært støttende, oppmuntrende og inspirerende underveis i prosessen. Som har vist tålmodighet med meg, og måttet ta i ekstra tak, når jeg har forvunnet inn i «masterboblen».

Til sist vil jeg rette en dyp og inderlig takk til min mann, sønn, svigerdatter og tre vidunderlige barnebarn. Jeg vet det er krevende for hele familien å ha en masterstudent i sin midte. Dere har måttet stå på vent lenge. Takk for at dere holdt ut.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Problemstilling og målsetting	2
1.3	Teoretisk rammeverk og begrepsavklaringer	3
1.3.1	Barneperspektivet.....	4
1.3.2	Advokatrollen.....	5
1.3.3	Advokatreglene og Domstollovene.....	6
1.3.4	Barneloven	7
1.3.5	Barnets beste	9
1.3.6	Saksbehandlingsreglene	11
1.3.7	Familievold.....	13
2	Metode.....	16
2.1	Kvalitativ metode	16
2.2	Forarbeid til intervjuet	17
2.3	Intervjuet.....	20
2.4	Analysearbeidet	23
2.5	Etiske betraktninger	24
3	Presentasjon av funn med drøftinger.....	26
3.1	Advokatrollen	26
3.1.1	Motpartens rolle	32
3.2	Barnets beste.....	36
3.3	Familievold.....	42
3.4	Samarbeid med andre aktører	47
3.4.1	Forhold til sakkyndige.....	48
3.4.2	Forhold til dommere.....	51
3.4.3	Forhold til andre hjelpere	54
3.5	Saksbehandlingsreglene; Styrker, svakheter eller behov for endringer	57
3.5.1	Styrke	57
3.5.2	Svakheter.....	59
3.5.3	Ønske om endringer	61
4	Avslutning	65

Litteraturliste	68
Vedlegg 1 <i>Godkjenning fra NSD</i>	74
Vedlegg 2 <i>Informasjonsskriv til informantene</i>	76

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Tema i denne masteroppgaven er advokatens rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold, og da med særlig blikk på hvordan ”barnets beste” blir ivaretatt. Særlig der det er interessekonflikt mellom advokatens klient, og klientens barn.

Som familieterapeut og mekler etter ekteskapsloven og barneloven gjennom mange år i familievern¹, har jeg lang erfaring i å møte mennesker når de er i store konflikter, og på det mest sårbare. I min kliniske hverdag de siste 12 år har jeg også hatt et særlig fokus på vold i nære relasjoner, og har fått et stort innblikk i det komplekse samspill som finner sted i de familier som rammes. Den gruppen jeg anser som mest sårbare i dette, er barna. Det er også de som kommer minst til syne, og derfor rammes hardest. I kampens hete mellom to foreldre som vil skille lag er det både utfordrende og vanskelig å ha fokus både på de voksne og deres konflikter, samtidig som en skal ivareta barna. Hvordan utfallet blir, kan i stor grad være avhengig av de hjelperne som omgir familien i den fasen der bruddet er i ferd med å skje, og hvilke råd som blir gitt familien som helhet, eller til partene hver for seg. Ettersom barna er prisgitt de valg foreldrene tar, er det avgjørende at de hjelperne og de ulike aktører som eventuelt følger familien videre gjennom hele prosessen, innehar kunnskap om vold i nære relasjoner, samt kunnskap om voldens skadevirkning på barn. Som hjelpere står vi ofte foran to parter med hver sin virkelighetsoppfatning, der det kan være snakk om til dels svært motstridende historier. I en bruddfase vil det være viktig for partene å bli trodd på sin historie.

Gjennom mitt arbeid med vold i nære relasjoner, har jeg også hatt et mer eller mindre nært samarbeid med andre aktører, både Krisesenter, politi, barnevern, og andre helsearbeidere. Dette samarbeidet har vært både givende, men også utfordrende, noe som kanskje ikke er så overraskende når en tar i betraktning temaet for samarbeidet. Det er lett for partene i saken å spille aktørene opp mot hverandre, og hjelperen kan posisjonere seg i forhold til den av partene de står i et kontaktforhold til. Den av aktørene som har ført til størst undring og nysgjerrighet hos meg i disse sakene, er advokaten. De av parene som allerede har anskaffet

¹ Familieterapeuter ansatt i familievern har også som oppgave å mekle mellom foreldre for å finne gode ordninger som er til barnas beste, jfr. Lov om familievernkontorer § 1, Familiekontorets oppgaver.

seg advokat før de kommer til familiekontoret har gjerne en konflikt der de står steilt mot hverandre. Det er heller ikke vanlig at partene uoppfordret opplyser om vold i relasjonen. Flere av de som kommer til mekling opplyser at de har fått råd av sin advokat om ikke å underskrive noen avtaler. Derfor er advokatens råd til sine klienter av svært stor betydning, og det er også den av aktørene som jeg tenker mulig kan ha størst påvirkningskraft i forhold til råd som blir gitt i kampens hete.

Det ble tatt i bruk nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker i 2004 (Veileder Q-15/2004) der blant annet barnelovens § 48, som angir at både avgjørelser og saksbehandlingen skal rette seg etter det som er best for barnet, fikk store implikasjoner for hvordan advokater skal forholde seg i disse sakene. De nye saksbehandlingsreglene setter andre rammer for advokatrollen enn den som er vanlig. Her skal de sette sin egen klients interesse til side dersom det strider mot barnets beste, selv om barnet ikke er part i saken. Ettersom «barnets beste»² er et skjønnsmessig kriterium, og samværs- og barnefordelingssakene beveger seg i grenselandet mellom fagfeltene jus og psykologi, er det viktig å søke kunnskap om hvordan advokater vektlegger barnets beste i saker med påstand om vold³.

Familievernet har ikke hatt tradisjon for å arbeide med familievoldssaker, men i de senere år er det skjedd endringer ved at familievold er en del av familievernets arbeid (Helle og Johannessen 2007).

1.2 Problemstilling og målsetting

Denne oppgaven har til hensikt få økt kunnskap om hvordan advokaten selv forstår og opplever sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold. Da det ikke er forsket noe på dette tema, måtte jeg selv gå ut og søke kunnskap om forståelse og utøvelse av den rollen som ble spesielt utfordret i de nye saksbehandlingsreglene. For å finne ut av

² Begrepet barnets beste vil bli inngående drøftet kapittel 1.3.5.

³ Hvordan voldsbegrepet defineres i denne oppgaven vil bli behandlet i kapittel 1.3.7.

dette har jeg valgt å intervju advokater som praktiserer familie eller barnerett. Jeg har på forhånd valgt ut noen antatte dilemmaer som jeg spesielt ønsker å få belyst.

Det er viktig å få mer kunnskap om advokatrollen nettopp i disse sakene, da advokatene ikke naturlig inngår som samarbeidspartnere for å hjelpe de familier som er rammet av vold. Mest mulig kunnskap om aktørenes roller i slike saker kan være et bidrag til å unngå at det oppstår unødige spenninger mellom de ulike aktørene, og det kan også være med på å hindre at det oppstår konflikter eller at konflikter eskalerer.

Mitt forskningsspørsmål er:

- Hvordan forstår advokater sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold.

Mitt mål med denne undersøkelsen er to-delt:

- Økt kunnskap om hvordan advokaten i samværs- og barnefordelingssaker med påstand om vold setter hensynet til barnet som overordnet, selv om det strider mot sin klients interesse.
- Belyse denne kunnskapen ut fra ulik fagkunnskap for å kunne påpeke eventuelle styrker, mangler eller behov for endringer.

Jeg vil ha et barneperspektiv i denne oppgaven. Jeg er derfor opptatt av å se om det er hensynet til foreldrene som er styrende for advokatens praksis i saker som omhandler barna, eller om advokaten klarer å leve opp til den forventning som settes i lovverket, nemlig at egen klients interesse skal settes til side der barnets beste har forrang ved interessekonflikter.

1.3 Teoretisk rammeverk og begrepsavklaringer

Det teoretiske rammeverket rundt denne oppgaven hentes både fra fagfeltene metodologi, jus, psykologi og medisin. Når det gjelder advokatrollen vil rammene være hentet fra Advokatforskriftene i Domstollovene (Domstolloven 1996) og fra Lov om barn og foreldre,

heretter barneloven (Barnelova, 1981). Saksbehandlingsreglene om samværs- og barnefordelingssaker som ble utgitt av Barne- og Familiedepartementet (2004), der blant annet advokatrollen blir spesielt omtalt, er også sentral. Det teoretiske rammeverket rundt vold begrenses til vold i nære relasjoner, og hentes fra nyere forskning både fra psykologiske og medisinske undersøkelser om skadevirkninger av vold. Her vil jeg vektlegge spesielt den kunnskapen som omhandler barn som erfarer vold utført av sine foreldre. Som en overbyggende ramme rundt dette tema, har jeg forholdt meg til de politiske føringene i handlingsplaner og veiledere utgitt av regjeringen og ulike departement. Disse vil bli referert til i teksten der de brukes.

For at det skal bli enklere å skille mellom sitater fra intervjuene og sitater fra annen tekst, har jeg valgt å sette intervjusitatene i kursiv. Jeg vil ikke oppgi hvem av informantene sitatene er hentet fra, heller ikke i kodet form. Dette for å ta vare på informantenes anonymitet

I dette kapitlet vil jeg ta for meg de vitenskapelige begrepene der jeg gir en definisjon, og der det er naturlig, gi en forklaring på hvordan jeg vil bruke disse i oppgaveteksten. Jeg begrenser meg til noen hovedbegreper her, andre vil bli presentert underveis i oppgaven.

1.3.1 Barneperspektivet

Som tidligere nevnt ønsker jeg å ha et barneperspektiv når denne oppgaven skrives. Dette fordi jeg gjennom egen klinisk erfaring vet at det er lett å glemme barna i en verden der det er store og alvorlige voksenkonflikter. Det kan virke som et paradoks, ettersom barna i høy grad er tema i de konfliktene som utspiller seg i samværs- og barnefordelingssaker. Jeg vil komme tilbake til dette senere i oppgaven, under presentasjon av funn med drøftinger.

Med barneperspektivet mener jeg at det vil blir argumentert ut fra barns interesser og behov, i den grad det er mulig for meg ut fra den empirien som foreligger. Det må her legges til grunn at det er fra mitt voksnes ståsted som fagmenneske, og forståelse av barns interesser og behov, jeg vil argumentere. I tillegg vil jeg støtte meg til den forskningslitteratur som

foreligger, samt legge til grunn det som står i Norges offentlige utredning (NOU) 2009:21, kp.2.3 om barneperspektivet:

FNs barnekonvensjon fra 1989 anerkjenner i større grad at barn har selvstendige rettigheter, samtidig som barn er sårbare og behøver særskilt beskyttelse og støtte. Barnekonvensjonen bygger dermed på et barneperspektiv som både anerkjenner barn som selvstendige individer, og som samtidig fremhever deres behov for beskyttelse. (...) Tradisjonelt har perspektivet på barn vært preget av to ulike hovedsynspunkter. På den ene siden har paternalismen tatt utgangspunkt i utviklingspsykologi, og fokusert på at barnet ikke selv kan ivareta sine interesser og rettigheter, og derfor i stor grad trenger beskyttelse. Barnefrigjøringen tar derimot utgangspunkt i at barnet som menneske har samme rettigheter som andre mennesker, og barnets rett til å bestemme selv er dermed sentralt fra denne synsvinkelen.

Den endringen som har skjedd i lovverket med at barn har utvidet rettigheter og medbestemmelse⁴, og dermed fått økt fokus på nødvendigheten av beskyttelse, vil ligge som et bakteppe gjennom denne oppgaven.

1.3.2 Advokatrollen

En advokat er en yrkesutøver som i likhet med flere andre yrkesutøvere har mange roller. I min oppgave vil jeg begrense meg til den delen av advokatrollen som ligger inn under praktiseringen av saker som omhandler samværs- og barnefordeling, da knyttet opp mot ekteskapsloven eller barneloven. Det er barnefokuset som er overordnet i mitt engasjement i dette tema, og som er styrende for mitt blikk på advokatens rolleutøvelse. NOU nr. 17 om *Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted* har også hatt fokus på at en trenger et skjerpet blikk i saker der barn er involvert (NOU 1998:17, s. 41).

Barna er ikke parter i formell forstand, men hensynet til barna bør ha avgjørende betydning for hvordan advokaten utfører sitt verv. God advokatskikk i disse sakene krever både faglig dyktighet og god yrkesetikk. Det er i disse sakene særlig viktig at advokatene ikke «egger til strid». Mer enn i andre saker er det viktig at advokatene

⁴ Vil bli nærmere omtalt i kp.1.3.4 om Barneloven og kp. 1.3.5 om Barnets Beste.

korrigerer sin part og ikke lar en parts ønske alene være avgjørende for hvordan advokaten går fram.

Advokaten har visse rammer for rolleutforming, og disse rammene kan for eksempel være tid og økonomi. I de nye saksbehandlingsreglene for barnefordelingssaker er for eksempel tidsbegrepet klart definert. I tillegg kan det være ulikt skjønn hos advokatene, noe som vil kunne influere på hvordan den enkelte advokat utøver sin rolle, og går inn i de sakene de representerer.

Når det gjelder rollebegrepet, vil jeg støtte meg til Goffmans dramaturgiske modell av samfunnet (Goffman, 1992). Der beskriver han livet som et teater med skuespillere og publikum, at vi alle spiller en rolle, og at vi tilpasser oss rollene i forhold til situasjonen vi er i. Han fremhever at individene har som mål å oppføre seg passende i forhold til den rollen de utøver i situasjonen (forestillingen). Videre beskriver Goffman at vi enten er foran på scenen (frontstage) der vi utfører vår rolle, eller bak scenen der vi kan være oss selv (backstage). Det er i hovedsak advokatrollen «frontstage» som blir berørt i denne oppgaven. Og dennes interaksjon med dem han omgir seg med under gjennomføring av advokatrollen i klientoppdraget.

Når jeg refererer til «advokaten» i oppgaven, betyr det i hovedsak at jeg refererer til en rolleutforming beskrevet av den informanten som er advokat. Det er selve rolleutforming som beskrives. Jeg vil også for enkelthets skyld benytte «advokaten» og «han», uavhengig av om det viser til en mannlig eller kvinnelig informant. Dette vil bidra til å gjøre fremstillingen ytterligere anonymisert.

1.3.3 Advokatreglene og Domstollovene

Advokatene har egne forskrifter i domstoloven som gir klare føringer for rollen. I domstoloven står følgende: (Domstoloven, kp. 11, § 224)

Advokatvirksomhet skal utøves i samsvar med god advokatskikk. Det hører til kravet om god advokatskikk blant annet at advokatvirksomhet skal utøves grundig,

samvittighetsfullt og i overensstemmelse med hva berettigede hensyn til klientenes tarv tilsier, og at oppdrag skal utføres tilstrekkelig hurtig.

I tillegg har advokatene egne etikkregler der det står at « Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser» (Advokatforeningen 2012, Regler for god advokatskikk).

I samværs- og barnefordelingsaker er imidlertid advokatrollen regulert etter barneloven, der advokatens rolle bryter med det klart definerte klientforholdet. Det kan se ut til at de nye saksbehandlingsreglene gir klientbegrepet for advokatene en noe annen status (Rønbeck og Lilleberg, 2006). I følge barneloven er det ikke lenger hensynet til klienten alene som skal være styrende for advokatens handlinger. De nye rammene i barneloven innebærer at hensynet til barnets beste skal ha forrang fremfor andre hensyn, selv om barnet ikke er part i saken.

1.3.4 Barneloven

Saker som omhandler barn er regulert i barneloven. Som bakgrunn for ny utgave av barneloven ble det gjort en del forarbeider, utgitt i Odelstingsproposisjon (Ot.prp.) nr. 45 (2002-2003). Barneloven ble sanksjonert ved kgl. resolusjon 20.juni 2003, og endringene trådte i kraft 1.april 2004. Her ble det en ny § 31. Denne paragrafen har relevans til min oppgave, ettersom spesifiseringen av barnets rett til å uttale seg om deres personlige forhold i lovverket, også gjenspeiler samfunnets holdning til at barn har en egen verdi:

Etter kvart som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreiar seg om, skal foreldra høyre kva barnet har å seie før dei tek avgjerd som personlege tilhøve for barnet. Dei skal leggje vekt på det barnet meiner alt etter kor gammalt og modent barnet er. Det same gjeld for andre som barnet bur hos eller som har med barnet å gjere.

Når barnet er fylt 7 år, skal det få seie si meining før det vert teke avgjerd om personlege tilhøve for barnet, mellom anna i sak om kven av foreldra det skal bu hos. Når barnet er fylt 12 år skal det leggjast stor vekt på kva barnet meiner.

Barneloven har også fått en bestemmelse som tydeliggjør voldsbegrepet i forhold til barn. Denne endring trådte i kraft fra 9.april 2010, og omhandler § 30, tredje ledd, som lyder slik:

Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.

Det er i hovedsak Kapittel 7, «Sakshandsaminga i saker om foreldreansvaret, om kvar barnet skal bu fast og om samvær», som er det kapitlet med mest relevans for min oppgave. Dette kapitlet dekker det som ligger til grunn for de nye saksbehandlingsreglene. De nye saksbehandlingsreglene og barnets beste vil bli omtalt for seg, men jeg vil likevel trekke fram to paragrafer fra kapittel 7 i barneloven jeg anser som viktig og svært relevant for rammen rundt denne oppgaven. Dette gjelder §§ 48 og 49.

Barnelovens § 48 omtaler barnets beste, og har følgende ordlyd:

Det beste for barnet

Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.

Ved avgjerda skal det takast omsyn til at barnet ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare

Barnelovens § 49 omtaler advokatrollen, og sier at advokatene har et selvstendig ansvar for å vurdere om det er mulig for partene å komme fram til en avtaleløsning: «Advokatar som har saker etter kapitlet her, bør vurdere om det er mogleg for partane å kome fram til ei avtaleløysing».

Disse to paragrafene må sees opp mot hverandre, da det i § 48 om barnets beste også er spesifikt nevnt at barnet ikke må bli utsatt for vold eller skade. Samtidig er det en presisering i de nye saksbehandlingsreglene at de sakene der det er påstand om vold ikke egner seg til forlik, men bør vurderes å bli sendt direkte til hovedforhandlinger.

1.3.5 Barnets beste

Prinsippet om barnets beste er nedfelt i artikkel 3 i FNs barnekonvensjon. Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettighetsloven den 1. august 2003, med virkning fra 1. oktober 2003. Jeg gjengir her konvensjonens artikkel 3, nr. 1 og 2, slik de står gjengitt i Hauglis kapittel *Hensynet til barnets beste* (Haugli i *Høstmælingen et al*, 2008, s.46), ettersom de er relevante for denne oppgaven.

1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.
2. Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål

Denne artikkelen ble inkorporert i norsk lov, og ligger som et bakteppe i både barnevernloven og barneloven. Hensynet til barnets beste reflekterer noen grunnleggende verdier vårt samfunn bygger på, i tillegg til at den løfter fram verdien av barnet som et samfunnsgode (Stang, 2007 s. 30-31). Barnekonvensjonen bygger på det grunnsyn at barn har samme ukrenkelige menneskeverd som de voksne har, og at de har de samme menneskerettighetene.

Prinsippet om barnets beste opererer i et samspill mellom rett og samfunn, og samtidens forestilling om barnets beste er preget av vårt samfunns dominerende forståelse (NOU 2008:9). I dag er det bl. a. nedfelt i lovteksten at når en skal vurdere barnets beste, skal det bli tatt hensyn til at barnet ikke må bli utsatt for vold eller bli behandlet på en slik måte at den fysiske eller psykiske helsen til barnet blir utsatt for skade eller fare. Dette understøttes av

barnekonvensjonens artikkel 19, som er en viktig rettskilde da den skal beskytte barns rettigheter (Hennum 2008, s. 255). Barnekonvensjonen er overordnet norsk lov. Det betyr i praksis at barnekonvensjonen er gitt forrang ved motstrid av annen lovgivning, og at der det er uklarhet i norsk lov er man forpliktet til å rette seg etter barnekonvensjonen, jfr. lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 (Menneskerettighetsloven, 1999).

Haugli (2008, s. 47) gjør et poeng av at barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 ikke angir en konkret, definert rettighet. Hun sier at det ikke kan være et entydig innhold i et prinsipp som skal gjelde for hele verden og i alle kulturer, for alle barn i alle aldre, og at innholdet i barnets beste derfor må være kultur og kontekstavhengig. At det som er best for et barn er et verdispørsmål av allmennmenneskelig karakter.

Under forarbeidelsene til endringer i barneloven har begrepet barnets beste vært gjenstand for gjennomgående drøftinger. Utvalget som drøftet dette begrepet i NOU 2008:9, *Med barnet i fokus*, konkluderte med at en ikke bør definere begrepet nærmere i loven, selv om det ble pekt på at et så generelt prinsipp bidrar til at det er lite forutsigbart hvilket resultat domstolene lander på (Ot.prp. nr.104, 2008 – 2009, s.8). Utvalget begrunner dette med at begrepet barnets beste «er så fasettert at alle nyanser ikke vil fanges opp av en lovtekst» (Ot.prp. nr. 104, 2008 -2009, s.19).

Dagens grunnsyn er at barn har behov for kontakt med begge foreldrene, og det oppfattes som en offentlig oppgave å bevare båndene mellom barn og foreldre etter samlivsbrudd (Skjørten, 2005, s.11). Hun refererer også til at skilsmiseforskning tyder på at om lag 10 % av foreldrene som går fra hverandre får barnefordelingssakene avgjort av domstolene, og at omfanget av barnefordelingssaker for domstolene kan betegnes som toppen av foreldrekonfliktene om barn ved samlivsbrudd. Da er det nærliggende å tro konflikten også vil omfatte hvilke omsorgsalternativ som vil være best for barnet. «I slike saker blir spørsmålet om barnets beste et konfliktfylt verdispørsmål der vektlegging av ulike momenter kan føre til motsatte konklusjoner, og der samme momenter kan vurderes forskjellig» (Skjørten, 2005, s. 15).

Barnets beste er et skjønnsmessig kriterium, som skal avgjøres ut fra en konkret helhetsvurdering av barnets interesse i den enkelte sak, jfr. Saksbehandlingsreglene (Q-

15/2004 s. 12). Det er innholdet fra rettspraksis og juridisk teori som ligger til grunn for dette begrepet. Når jeg i oppgaven bruker begrepet barnets beste, er det derfor med utgangspunkt i at det ikke er klart og entydig definert.

1.3.6 Saksbehandlingsreglene

Som et bakteppe for denne undersøkelsen, ligger de nye saksbehandlingsreglene (Q-15/2004), som er det viktigste dokumentet. Dette er Veileder Q-15/2004 «Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn», utgitt av Barne- og familiedepartementet. Disse reglene beskriver blant annet advokatens doble rolle, og gir føringer for saksbehandlingen etter barneloven. I teksten vil dette bli referert til som: «veilederen», «de nye reglene», «saksbehandlingsreglene», eller bare «reglene»⁵.

På grunn av de spesielle føringene for dommere, saksbehandlere og advokater, ble de nye saksbehandlingsreglene brukt som grunnlag for samtalen under intervjuene. Her er det blant annet spesifisert at advokaten skal sette barnets beste som overordnet dersom det er interessen motsetninger mellom egen klient og barnets beste.

Jeg vil her kort redegjøre for hva de går ut på, og hvordan disse gir føringer i saker som omhandler barneloven. «Advokatens rolle i barnefordelingssaker er spesiell, særlig på den måten at hensynet til barna bør ha avgjørende betydning for hvordan advokaten utfører sitt verv. God advokatskikk krever i disse sakene både faglig dyktighet og god yrkesetikk» (Q-15/2004 s.30).

Stortinget fattet vedtak om endringer i barneloven 12.juni 2003. Endringene trådte i kraft 1.april 2004. Her trekker jeg ut noen av hovedpunktene for de mest sentrale endringene. Disse står omtalt i innledningen i veilederen (Q-15/2004 s. 5-7).

- Barnets beste skal være avgjørende, både for de avgjørelser som treffes og for selve saksbehandlingen.

⁵ Ved henvisning til litteraturlisten vil det være markert med Q15/2004.

- Advokater og dommere som behandler slike saker skal vurdere om det er mulig å oppnå forlik mellom partene, og legge til rette for det.
- Dommeren kan tidlig i saken oppnevne sakkyndig som kan bidra til avtaleløsninger. Domstolen kan langt på vei tilpasse rettsprosessen til den enkelte sak.
- Ønske om forlik i sakene for å unngå langvarig tvist for domstolene. Tanken er at dette virker konfliktdepende, slik at barna ikke tar skade av langvarig konflikt mellom foreldrene. Det kan også gi bedre grobunn for det fremtidige samarbeidet. Noen saker vil likevel være best egnet til tradisjonell behandling med hovedforhandling og dom.(Herunder går de sakene der det er påstand mot vold, s.11).
- Terskelen for å gå til domstolen blir lavere ved at behandlingsmåten er forenklet. Man kan gå til sak uten advokat, og kan få en dom uten hovedforhandling.
- Barns rett til medbestemmelse er styrket ved at barnas alder for en ubetinget uttalerett er senket fra 12 til 7 år.

Veilederen om de nye saksbehandlingsreglene (Q15-2004) har som formål å bidra til en god gjennomføring av lovendringene, og den retter seg spesielt mot dommere, advokater og sakkyndige, da det er disse som har fått nye oppgaver og roller i rettsprosessen i barnefordelingssaker. Dette med bakgrunn i at departementet gjennom Ot.prp. nr. 29, 2002-2003, mente det burde innarbeides «rollebeskrivelser, fagetiske problemstillinger, tydeliggjøring av taushetsplikt og habilitet, mandatutforminger i forhold til de ulike arbeidsmetodene for sakkyndige, klargjøring av spørsmål knyttet til skriftlighet og muntlighet i sakkyndig arbeid og nødvendigheten av å vurdere beskyttelse versus konfliktløsning ved bruk av enkelte arbeidsmetoder» (Q-15/2004, s. 6). Det legges også tydelige føringer i de nye saksbehandlingsreglene at disse sakene skal ha høy prioritet og at retten skal påskynde saken så mye som mulig. Grunnprinsippet og hovedformålet med endringene er å styrke barns rettssikkerhet.

Ettersom fokus i denne oppgaven er rettet mot advokatens rolle, er det denne jeg vil rette oppmerksomheten mot, selv om advokatrollen i disse sakene også er nært knyttet opp mot de andre aktørenes rolle.

Da det er lagt vekt på at saker med påstand om vold ikke egner seg til forlik, men skal løses gjennom hovedforhandlinger med dom, vil denne veilederen også av den grunn være et viktig bakteppe for min oppgave.

1.3.7 Familievold

Når jeg i denne oppgaven bruker begrepet vold, er dette begrenset til den vold som utøves i nære relasjoner, av foreldre som har barn og som erfarer denne volden. Dette ut fra det grunnprinsipp at vold ikke bare er ulovlig, men også skadelig, og at barn ikke skal utsettes for den utrygghet og redsel som kommer i kjølevannet av å erfare vold i familien.

Det finnes mange definisjoner av vold, og de vil kunne gi grunnlag for diskusjoner. Jeg velger å benytte en definisjon som ligger til grunn for den voldsdefinisjonen som er benyttet i Informasjonsheftet *Barnefordelingssaker der det er påstander om vold* (2008) som ble utgitt av Barne- og Likestillingsdepartementet, og beregnet som en psykologfaglig informasjon til dommere, advokater og sakkyndige⁶.

Vold kan forsås som et mønster av overgrep og manipulerende atferd som kan være fysisk, psykisk, emosjonell, økonomisk og/eller seksuell, som overgriper bruker mot deres partnere og/eller barn. Atferdsmønsteret er hverken impulsivt eller « ute av kontroll», det er derimot målrettet, instrumentelt og har underdanighet og kontroll over offeret som funksjon. Forekomst av familie vold, samt en hver annen aggressiv og krenkende atferd som ikke passer inn i denne beskrivelsen kan allikevel være relevant i vurdering av barnets beste i barnefordelingssaker, herunder enkeltstående voldshendelser som av offeret ble opplevd som skremmende.

Å erfare vold av sine foreldre er en potensiell traumatiserende hendelse. Nyere traumeforskning viser at det kan føre til alvorlig skade. Det at ulike fagfelt i større grad samarbeider om forskning på traumer, spesielt innen for nevrobiologien, hjerneforskning og

⁶ Denne definisjonen er anvendt i den amerikanske veilederen for dommere utgitt av State Justice Institute og National Council of Juvenile and Family Court Judges. De har hentet definisjonen fra Anne L. Ganley, *Understanding Domestic Violence*, 1996 (Barnefordelingssaker der det er påstand om vold, s.9)

psykisk helse, gjør at vi med større sikkerhet kan si noe om skadevirkningene av familievolden. Barn som har erfart vold kan få en kompleks traumatisering. Ved at de erfarer dette tidlig i livet, og at de traumatiske erfaringene er av langvarig natur, gjør at de utviklingsmessige følgene kan bli ganske omfattende. Hjernens stressreaksjonssystem ser ut til å bli mer permanent endret hos unge mennesker, da de må fokusere oppmerksomheten sin på å skape mest mulig trygghet istedenfor å fokusere på vekstfremmende interesser og aktiviteter som trygge barn opplever som tiltrekkende og stimulerende (Bath, 2008).

Bruce Perry (2006, p 32), som har forsket mye på hjernens utvikling og barnetraumer, har bl.a. observert at traumatiserte barn utvikler et annerledes stressnivå. Selv når ingen ytre fare eksisterer, er de i en alarmberedskap. Slike barn vil spesielt ofte oppleve voksne som mulige trusler istedenfor å se på dem som kilder til omsorg og støtte. Dette er viktig kunnskap å ta med seg inn i den overordnede tenkningen når saker som omhandler barn som erfarer vold, skal behandles både i og utenfor rettssystemet.

Eide-Midsand (2011) poengterer at påkjenninger som barnet utsettes for som er utenfor barnets mestringsramme, og mangelfull omsorg i de første leveårene, vil sette sitt preg på hvordan hjernen utvikles og organiseres. Han vektlegger at jo tidligere i livet barnet utsettes for påkjenningene, desto dypere påvirkes hjernens strukturer. Dersom denne skjevutviklingen skjer tidlig i livet, kan den også bli mer omfattende.

Øverlien (2010) har samlet den forskning som er gjort på dette feltet de siste 15 år, og dokumenterer der hvilke skadevirkninger og problemer barn kan utvikle, både helsemessige, sosialt og kognitivt. Hun har bl.a. tatt for seg og drøftet begrepene «vitne til vold» og «utsatt for vold», og mener at det beste uttrykket man kan benytte er «barns som har erfart vold», da dette er med og poengterer barnets subjektsubstans. Hun henviser både til egen og andres forskning som viser at «Barn som opplever vold i hjemmet, opplever den med alle sine sanser, bl.a. gjennom å se den, høre den, se materielle skader og kjenne mors redsel» (s.52). Hun viser også til forskning (Fusco & Fantuzzo, 2009; Fantuzzo & Mohr, 1999; Huges, Parkinson & Vargo, 1989) som viser at de fleste barn som opplever volden befinner seg i samme rom der voldsepisodene skjer, og at små barn gjerne befinner seg i omsorgspersonenes fysiske nærhet, og derfor er spesielt utsatt.

Med bakgrunn i ovennevnte refleksjon, som også er i tråd med og understøtter barns egenverd jfr. Barnekonvensjonen, vil jeg i denne oppgaven benytte begrepet barn som erfarer vold. Det vil da dekke både de som er vitne til og utsatt for vold av sine foreldre.

Da det er hovedvekt av kvinner som utsatt og menn som utøvere av vold i de sakene som ligger til grunn for empirien i denne oppgaven, vil det i teksten stå referert som kvinne eller mor som den utsatte, og mannen eller far som utøver. Dette betyr ikke at advokatene også hadde erfaring og kunnskap om det motsatte, men i de eksemplene som fremkom i teksten var dette oftest nevnt. Jeg vil imidlertid presisere i teksten der det fremkommer eksempler eller kommentarer fra advokaten der det refereres til mor som overgriper.

2 Metode

Jeg har benyttet kvalitativ metode med semistrukturert intervju til datainnsamling. Her har jeg lagt til grunn Kvale og Brinkmann (2010), samt Malterud (2003) som hjelp til å forberede og bygge opp intervjuet. Mitt teoretiske ståsted er inspirert av fenomenologi og hermeneutikk, der Gadamer (2010) står sentralt. I analysen har jeg benyttet «Tema analyse» som inspirasjon, denne er hentet fra en artikkel av Braun & Clark (2006). Goffmans rolleteori (1992) er benyttet som grunnlag til å drøfte advokatrollen opp mot.

Hvordan det teoretiske bakteppe benyttes vil komme fram underveis i de enkelte kapitler, og det vil bli gitt referanser der det er benyttet sitater eller utdrag.

2.1 Kvalitativ metode

For å lære mer om hvordan advokater forstår sin rolle i samværs og barnefordelingssaker med påstand om vold, valgte jeg intervju som forskningsmetode. I følge Kvale & Brinkmann (2010) er det kvalitative forskningsintervjuet en situasjon hvor kunnskap produseres. De hevder videre at forskningsintervjuets formål er å forsøke å forstå verden gjennom intervjupersonens øyne, og belyse folks erfaringer. Dette kalles livsverdensintervju. Fenomenologer er interessert i å forstå hvordan mennesker opplever fenomener i sin livsverden, mens hermeneutikere er opptatt av fortolkning og mening. Å benytte intervju som en forskningsmetode kan sees på som «en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppfattes av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter» (Kvale, 2010, side 43). Da det ikke finnes forskning på utøvelsen av advokatrollen etter at de nye

saksbehandlingsreglene ble vedtatt, ønsket jeg å skaffe erfaring ved å samtale direkte med et utvalg advokater som praktiserer disse sakene.

Når jeg intervjuer advokatene om hvordan de forstår sin rolle i barnefordelingssaker der det er påstand om vold, konstrueres det i intervjusituasjonen en kunnskap som er kontekstbundet. De funnene som fremkommer er skapt i en interaksjon mellom advokatene og meg som intervjuer, og i interaksjonen mellom våre forforståelser og de forståelsesmåter som skapes der og da. Dette kan illustreres gjennom den hermeneutiske sirkel, som illustrer hvordan forståelse som prosess arter seg via delforståelse til ny helhetsforståelse. I denne sammenheng kan jeg tenke at min helhetsforståelse er forståelsen av advokatrollen jeg søker forstått. Forforståelsen er den første forståelse jeg har av advokatrollen. I mitt møte med de enkelte advokater oppstår delforståelser, og delforståelsene virker tilbake på min forforståelse, slik at ny helhetsforståelse oppstår. Den tyske filosofen Gadamer (2010) uttrykker at denne forståelsesprosessen fungerer gjerne slik at «helheten virker på delene, og delene virker tilbake på helheten». Gadamer hevder også at sirkelen bedre kan tegnes som spiral, for forståelsen endrer seg over tid, den er ikke avsluttet. Ved å tegne den hermeneutiske sirkel som en spiral, fremheves også et normativt element ved vitenskapelig forståelse, det at prosessen bør være uavsluttet og åpen. Den forstående skal gjøre sin forståelse tilgjengelig for endring og mulige forbedringer (Store Norske Leksikon).

I tråd med prinsippet om fleksibilitet i forskningen, vil jeg gi en kort redegjørelse av min forforståelse av advokatens rolle:

Før jeg møtte advokatene til intervju hadde jeg en forforståelse om at advokatrollen i liten grad ga rom for at advokaten kunne la barnets beste være styrende dersom det var interessekonflikt mellom barnets beste og advokatens klient. Etter samtalen med de advokatene som ble med i denne undersøkelsen, har min helhetsforståelse endret seg.

2.2 Forarbeid til intervjuet

Jeg har ingen kjennskap til advokaten som yrkesutøver fra tidligere, annet enn de jeg har møtt i forbindelse med min jobb som familierapeut, da som advokat for en av partene jeg har hatt kontakt med. Dette møte kunne ha funnet sted i retten, gjennom telefonkontakt eller ved skriftlige henvendelser. De henvendelsene jeg har fått har imidlertid vekket ulike tanker og følelser hos meg om advokatrollen, alt fra en god følelse av at noen vil ta tak i og hjelpe, slik at barna til de stridende foreldre vil få det bedre. Eller motsatt, en stor uro på at den konflikten som pågår mellom foreldrene vil eskalere, og at barna i den sammenheng glemmes. Det er med dette utgangspunktet prosjektskissen ble skrevet.

Prosjektskissen ble meldt inn og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD (Vedlegg 1). Jeg hadde meldt at jeg ville kontakte mellom 5-8 advokatkontorer som annonserer at de praktiserer familierett, tilfeldig valgt på «Gule sider», og at jeg ville ringe kontoret med forespørsel om navn på advokater som jeg kunne sende brev om forespørsel om deltagelse direkte.

Lu (2007) hevder at mennesker vender seg til strategiske utvalgte individer i nettverket for å få informasjon, de vender seg til *gatekeepers*. Han benytter følgende definisjon for å forklare begrepet (Lu, 2007, s. 108-109):

A gatekeeper, thus, can be defined as a person who controls a strategic portion of a channel, and through filtering, links people to something «outside» – whether that channel or thing «outside» is information, goods, news, or people. In terms of human information transfer, a gatekeeper is a person who, through filtering, links people in a group to unfamiliar or unknown information resource he/she occupies or masters.

Lu skriver i sin artikkel at det i prinsippet finnes gatekeepers i alle nettverk, uansett størrelse eller struktur (Lu, 2007 s. 109). En gatekeeper kan med andre ord sees som en forbindelsestråd mellom utenverden og verden innenfor, og at en ikke kommer utenom disse dersom en ønsker kontakt gjennom de formelle kanaler. Da jeg startet prosessen med å ringe de utvalgte advokatkontorene oppdaget jeg at dette ville ta lang tid. Telefonen ble besvart av en sekretær på advokatkontorenes forværelse, som i denne sammenheng kan betraktes som en gatekeeper. Selv om en del av sekretærene var imøtekommende til å videreformidle mitt informasjonsskriv til de advokatene som ville ta imot, opplevde jeg likevel at mange var nølende til å ta imot en slik henvendelse med begrunnelse i at advokatene hadde det svært

travelt. Jeg tenkte da at de ville beskytte kontorets ansatte mot unødige arbeidsoppgaver, noe som gjorde meg usikker på om mitt informasjonsskriv ville bli distribuert. Ingen ville oppgi navn på advokater som praktiserte de sakene jeg var interessert i, men de fleste åpnet opp for at jeg kunne sende informasjonsskrivet til kontoradressen, og sekretæren kunne ta dette opp med de som kunne være aktuelle. Jeg opplevde også at noen av advokatkontorenes sekretærer besvarte min forespørsel med at det ikke var noen advokater som praktiserte slike saker ved dette kontoret, selv om det sto annonsert i gule sider. Ved en anledning var det en advokat som besvarte telefonen. Han var svært imøtekommende mot min forespørsel. Han hadde ingen slike saker selv, men ga anbefalinger om hvor jeg kunne henvende meg.

Dessuten oppdaget jeg at jeg sannsynligvis ikke ville få nok informanter ved å plukke ut bare 5-8 kontorer, og ringte NSD for å drøfte muligheten for å endre strategi. Det ble gitt tillatelse til å sende forespørsel direkte til advokatene der de hadde lagt ut e-postadresse på internett. Denne muligheten åpnet opp for at jeg kunne utvide antallet, og det ble i første utsendelse sendt e-post til 17 advokater med forespørsel om intervju. Jeg valgte likevel å forholde meg til advokatkontorer, slik at det ble sendt forespørsler til flere advokater ved samme kontor. Vedlegg med informasjon om selve studiet ble sendt i samme mail (Vedlegg 2).

Utvalgsriterier var de advokater som i annonsen hadde lagt ut informasjon om at de praktiserte innen familierett eller barnerett, samt de som informerte at de jobbet med samværsaker.

De advokatene som ble kontaktet med forespørsel om deltagelse til intervju var for meg ukjente advokater. Jeg har ikke hatt noe kontakt i yrkesmessig sammenheng med noen av informantene.

Samme dag som jeg sendte ut invitasjon fikk jeg positiv respons fra 2 advokater. Begge disse svarte at de anså dette tema som svært interessant og viktig, og ville gjerne stille opp til intervju. De 15 resterende advokater svarte aldri. Etter 14 dager valgte jeg å sende ut samme forespørsel, men til 24 nye advokater. På denne henvendelsen var det 4 advokater som svarte positivt at de ville delta. En advokat svarte på henvendelsen ved å si at han fant undersøkelsen meget interessant, men at han ikke hadde saker der det var påstand om vold. I siste utsendelsesrunde var det 19 advokater som ikke svarte på henvendelsen.

Grunnen til at jeg ikke valgte å sende purring på de første henvendelsene var den raske responsen jeg fikk fra de som ville delta. Det ga meg tanker om at de andre ikke fant denne

henvendelsen viktig nok til å sette av tid til den. Advokater er en yrkesgruppe som, i likhet med mange andre privatpraktiserende yrkesgrupper, lever av å selge tid. Jeg antar at de er nødt til å si sine henvendelser, og at denne henvendelsen var av den type e-posthenvendelser det sannsynligvis ikke ble tatt tid til å lese igjennom, eller viet noen oppmerksomhet.

Ettersom det er forskningsmessig uetisk å tilby penger, eller betale for et intervju, var det derfor lite jeg kunne tilby tilbake til informantene. Derfor var ikke overraskelsen over den lave svarprosenten så stor, selv om en kan stille seg noe undrende til at det ikke ble gitt noen form for tilbakemelding av de som ikke ville delta, med unntak av den ene. Det ble sendt forespørsel til 41 advokater, hvorav 34 aldri ga noen tilbakemelding.

Jeg endte opp med 6 informanter fra ulike steder i Sør-Norge, fordelt på 3 av hvert kjønn. Av disse igjen var det 3 som hadde praktisert som advokat så lenge at de har erfaringer også fra tiden før de nye saksbehandlingsreglene trådte i kraft i 2004, mens 3 av advokatene startet sin praksis etter det. Alle har også erfaring med å representere både den som mener seg utsatt for vold, og den som er anklaget for å utøve vold.

Det er deres beretninger som danner grunnlag for empirien i denne oppgaven. Ettersom det er en kvalitativ oppgave med intervju av noen få utvalgte fra en yrkesgruppe, vil funnene i dette materialet ikke kunne regnes som representativt for hele advokatstanden. Det er kun innblikk i hvordan noen advokater opplever og forstår sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold.

2.3 Intervjuet

Jeg valgte semistrukturert intervju som metode. På forhånd utarbeidet jeg en intervjuguide som i stikkordsform skulle minne meg på de tema jeg ønsket å forske på. Malterud (2003, s. 130) skriver at det er viktig å ikke gjøre intervjuguiden for detaljert, eller følge den slavisk, da det i kvalitative studier ikke verken er nødvendig eller ønskelig å standardisere intervjusituasjonen. Hun refererer videre til Kvale som tar utgangspunkt i et fenomenologisk perspektiv, og som fremhever at intervjuet skal åpne opp for kunnskap som er forankret i informantens livsverden. Under utarbeidelsen av intervjuguiden tok jeg utgangspunkt i de antatte dilemma jeg tenkte måtte være knyttet opp mot utøvelsen av advokatrollen i de sakene

der det kan være motstridende interesser mellom klienten og barnets beste Da jeg hadde en antagelse om at advokaten spiller en vesentlig rolle for klientens valg om hvordan en samværs – eller barnefordelingstvist skal løses, var jeg også opptatt av prosessen mellom den obligatoriske meklingen⁷ som foreldre til barn under 15 år må gjennom, og til tvisten eventuelt havner i rettssystemet.

Da jeg gjorde avtaler med de informantene jeg skulle møte, hadde jeg bedt om å få en time. Jeg tilbød meg å gjennomføre intervjuet på advokatens kontor, da jeg tenkte at det ville være tidsbesparende. Flere av informantene forslo imidlertid at vi kunne snakke om dette tema på en kafé samtidig som vi spiste lunch, noe jeg høfligst måtte avslå med begrunnelse i at jeg ville ta opptak av samtalen, og var redd det ble for mye støy som ville forstyrre transkripsjonsjobben. Likevel var det spørsmålet medvirkende til at jeg ble litt mer avslappet foran intervjuet. Jeg skal ikke utelukke at tanken på å intervju advokater har ført til en del spenning hos meg, da jeg i en yrkesmessig sammenheng har oppfattet advokatene som noe strenge og stringente, og at en må være svært presis med både ord og tid. Å føre en samtale mens man samtidig drikker kaffe kan i seg selv fungere avslappende og tillitsskapende. Det interessante her er mine betraktninger om at jeg ofte tilbyr kaffe eller noe å drikke til mine klienter som kan fungere som en måte å senke spenningsnivået og fremme kontaktetablering. Nå var det jeg som ble svært streng og stringent. Kafé var ikke aktuelt, mens jeg imidlertid takket ja til kaffe da jeg ble tilbudt dette ved ankomst til avtalen.

Som familieterapeut og kliniker gjennom mange år, er jeg vant til å treffe nye mennesker. Jeg er også vant til intervju som samtaleform, men da som et terapeutisk verktøy. Utfordringen i denne sammenhengen ville bli å være genuint nysgjerrig på det som blir sagt av informanten uten å avbryte ved å komme med intervensjoner, men å følge informanten videre på det han snakker om uten tanke på annet en at jeg selv skal få informasjon til forskning. Da jeg transkriberte materialet så jeg da også at det ikke alltid lyktes, ved at jeg enkelte ganger avbrøt med å bekrefte og komme med oppfølgingsspørsmål, og derved kanskje mistet en verdifull tankerekke og resonnement hos informanten. Å bekrefte og stille oppfølgingsspørsmål kan også være nyttig i et forskningsintervju, men da for å drive intervjuet framover. Mine informanter var i hovedsak svært taleføre, så jeg tenker at jeg med fordel kunne latt de snakke

⁷ Mekling etter ekteskapsloven er lovpålagt for alle par med barn under 16 år som skal søke separasjon, jfr. ekteskapsloven § 26. Foreldre som er uenige om samvær eller barns bosted må også til mekling for å få saken behandlet i retten, jfr. Barnelovens §§ 51-55. Felles i begge lovtekstene er at det er barnets beste som skal være overordnet i meklingen.

seg ferdig før jeg avbrøt. Jeg merket imidlertid at det var forskjell på de første og de siste intervjuene. Dette kan ha en sammenheng med at jeg transkriberte materialet etter hvert som jeg var ferdig med intervjuet, og derved oppdaget min egen rolle som intervjuer, i tillegg til at jeg hadde fått litt trening. Derfor er heller ikke spørsmålene de samme hos alle, og samtalen utvikler seg noe ulikt fra intervju til intervju. Dette regnes både som vanlig og greit når man foretar intervju i kvalitativ forskning.

De advokatene jeg møtte fremsto som vennlige, høflige og svært engasjerte i det tema jeg ønsket å utforske. De uttrykte en oppriktig interesse for at det ble stilt spørsmål omkring advokatrollen i disse sakene som utfordrer på så mange måter. I tillegg ga flere som begrunnelse for at de ville delta i denne undersøkelsen, at advokatene også har et samfunnsansvar i å belyse viktige samfunnsproblemer til utøvelse av advokatyret. Vold i nære relasjoner og barnets beste ble av disse advokatene ansett som et slikt viktig samfunnsproblem.

Jeg startet intervjuet likt til alle informanter. Informerte om masterstudiet, om min bakgrunn som familieterapeut og mekler og hvorfor jeg var interessert i dette tema. Videre understreket jeg anonymiteten ved at ingen ville få vite hvilke advokater jeg skulle treffe til intervju, heller ikke hvor i regionen de praktiserte. Jeg ga også beskjed om at jeg selv skulle foreta transkripsjon av intervjuene, og at materialet ville bli slettet når masteroppgaven godkjennes. Det ble også informert om NSD, som har fokus på personvern og etikk, og at prosjektskissen ble godkjent derfra.

Etter den innledende runden, der jeg også ga beskjed om at jeg hadde noen antatte dilemma og tema jeg var interessert i å utforske, foregikk samtalen lett. Advokatene var villige til å dele sine erfaringer og tanker med meg. En time gikk fort, og jeg merket at det var meg som ble stresset på tiden og begynte å rushe for å komme gjennom det jeg var interessert i å spørre om. Dette kan henge sammen med den forannevnte forforståelse jeg hadde om at advokater er svært bevisste sin tidsbruk. Ved gjennomgang av lydfilene hørte jeg også hvordan jeg selv økte tempoet, og gjentatte ganger benevnte ved slutten av intervjuet at vi hadde dårlig tid. Dette kan også ha påvirket min evne til å lytte til det som ble sagt, noe jeg i etterkant merket ved at jeg ikke forfulgte tema som jeg i analysen tydelig ser at jeg burde gått mer i dybden på. Jeg ser at jeg likevel har fått mye verdifull informasjon.

2.4 Analysearbeidet

Da jeg foretok intervjuene hadde jeg ikke bestemt hvilken analytisk metode jeg ville benytte, men det ble mer tydelig underveis i intervjuene at det var en del tema som var felles for advokatenes opplevelse av rolleutøvelsen. Etter å ha transkribert intervjuene og startet på gjennomlesing av det skriftlige materialet, valgte jeg tematisk analyse (Braun & Clark, 2006) for å identifisere, analysere og rapportere ulike dilemma og utfordringer som fremkommer i advokatrollen. Dette fordi jeg i denne masteroppgaven ikke har rammer for å foreta en dybdeanalyse og utvikle en ny teori, til det er tiden for kort. Samtidig viste det seg at det var mange tema som advokatene uttrykte som dilemma ved rolleutøvelsen som gikk igjen, og som handler om de samme tema. Braun og Clark beskriver i sin artikkel at tematisk analyse kan benyttes både som et verktøy kombinert med andre analysemetoder, i tillegg til at den kan stå for seg selv som egen analysemodell.

De transkriberte intervjuene dannet grunnlaget for datamaterialet som ble analysert. Transkribering av lydfilene er en viktig del av analysen, så jeg valgte å transkribere alle intervjuene selv. Dette gjorde det mulig å bli godt kjent med datamaterialet, selv om det var et omfattende og tidkrevende arbeid. Intervjuene ble i første omgang i sin helhet transkribert ordrett, der både tonefall, pauser og lignende ble tatt med fordi det ofte har en betydning for hvordan teksten kan forstås. Jeg valgte å skrive alle tekstene på bokmål for å sikre anonymiteten til informanten best mulig. I følge Kvale (2010) skal transkriberinger som brukes til analyser utføres nøye og i ordrett form, der pauser, gjentakelser og lignende kan være viktig for tolkningen. Ved gjennomlesning av første utkastet av det skriftlige materialet foretok jeg en lett redigering av materialet. Malterud (2003, s.79) omtaler dette som en «slightly modified verbatim mode», der hensikten er å oversette muntlig tekst til skriftlig materiale på en slik måte at en tar bort fyllord og det språklige særpreget som gir mening i muntlig tale, men som kan se annerledes ut, og føre til en latterliggjøring, når det blir skriftliggjort.

Hvert intervju ble lest flere ganger, og det ble merket av betydningsfulle utsagn og meninger advokatene snakket om, noe som ble gjort likt i alle intervjuene. Disse valgte jeg å kode med ulike farger. Den første identifiserte koden ble så gruppert med andre utsagn med samme fargekode, slik at forskjellige tema ble identifisert. De sitatene som var plukket ut fra hvert tema ble lest om igjen. Her ble likheter og ulikheter notert, og sitater ble notert sammen med andre som fremkom lik. Dette ledet etter hvert til 5 hovedtema. Etter hvert som sitatene ble trukket ut av sin sammenheng, ble de kontinuerlig testet opp mot sammenhengen i det opprinnelige intervjuet. Her ble de om nødvendig justert for å forsikre at fortolkningen av forskjellige sitater var riktig forstått slik den kom fram i intervjusammenhengen. Uttalelsene med samme farge ble gruppert sammen, og her utkrystalliserte de forskjellige tema seg.

Underveis i analysearbeidet viser deg seg vanskelig å holde seg innenfor de tema som var satt opp. Dette fordi enkelte tema går i hverandre og kan plasseres i flere kategorier, og ved at det som uttrykkes under et tema også kan gå igjen i et annet tema. Dette kunne gjøre det vanskelig å skille ut hva som hører til hvor. Jeg måtte imidlertid foreta noen valg underveis i analysearbeidet, så fremstillingen her er min tolkning av tilhørighet innenfor de ulike temakategoriene.

Det som ble stående som tema etter analysen var følgende: Advokatrollen, barnets beste, familievold, forhold til andre aktører og de nye saksbehandlingsreglene. Disse temaene vil bli presentert og drøftet hver for seg i kapittel 3.

2.5 Etiske betraktninger

«Intervjueren må vite at forskningsintervjuet er gjennomstyret av etiske problemstillinger» (Kvale, 2010, s. 33).

Da jeg valgte å intervju advokater hadde jeg en forforståelse av at advokatene i all sin oppmerksomhet tenkte på sin klient, og var villige til å gå langt for å vinne klientens sak. Jeg hadde også en antagelse om at de har liten kunnskap om vold i nære relasjoner generelt, og voldens skadevirkninger på barn i særdeleshett.

Jeg har tidligere hatt en rolle som mekler i barnefordelingssaker etter ekteskapsloven og barneloven, og har i den forbindelse hatt en god del kontakt med advokater i forbindelse med klientsaker. Det er imidlertid ingen av mine informanter jeg kjenner privat, eller har hatt kontakt med tidligere i forbindelse med klientkontakt.

De advokatene som svarte på min henvendelse viste seg å være spesielt interessert i tema, og innehar mye kunnskap både om vold og om voldens skadevirkninger. For å finne mer ut om de var representative for advokatene generelt, var jeg også interessert i hva de tenkte om motpartens advokat i de sakene der de representerte en klient der det var påstand om vold. Mine oppfølgingsspørsmål kunne nok virke som om jeg var ute etter at de skulle avsløre noe negativt eller komme med utsagn i disfavør av motpartens advokat, slik at deres svar kunne vært påvirket av det.

Det er ikke oppbevart personopplysninger som hverken direkte eller indirekte kan spores tilbake til enkeltpersoner som har deltatt i undersøkelsen, og opplysningene er behandlet i tråd med de nasjonale forskningsetiske komiteer (Langtvedt, 2009). Lydfilene inneholdt ingen navn på informanten, kun en kode. Filene ble lagt inn i min private datamaskin som betjenes kun av meg selv, og det er ikke mulig å knytte navn eller sted til noen av de data som fremkommer i oppgaven. Jeg har ikke hatt bruk for noe arkiv til oppbevaring av datamaterialet, og det materialet som er benyttet underveis i skriveprosessen vil bli slettet når oppgaven blir ansett som ferdig. Dette er i tråd med krav fra NSD (vedlegg 1).

Informantene har gitt informert samtykke til deltagelse i denne undersøkelsen. Dette betyr at informantene har gitt sitt samtykke på grunnlag av viten om den forskningen som skal gjennomføres. At samtykke er informert betyr at «den det forskes på ikke skal være uvitende om det angjeldende forskningsprosjektets metodikk/prosedyrer, formål, type forventede resultater og planlagte formidling. Informasjonen som skal gis, inkluderer også viten om forventede ubeleiligheter, ubehag og risikoer for den det forskes på» (Fossheim, 2009). Etersom informantene selv kontaktet meg på bakgrunn av forespørsel med vedlagt informasjon om forskningsprosjektet, har jeg tatt for gitt at de var informert. Dette ble også muntlig sjekket ut da jeg møtte informantene til intervju.

3 Presentasjon av funn med drøftinger

I dette kapitlet vil jeg presentere de funn som fremkommer i datamaterialet, og som kan gi svar på mitt forskningsspørsmål om hvordan advokater forstår sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker. Jeg har valgt å dele inn i underkapitler ut fra de temaene som analysen viste at pekte seg ut som mest relevante for denne oppgaven. Jeg vil trekke ut sitater fra teksten som gir stemme til advokatenes egne refleksjoner, og jeg vil underveis drøfte empirien fra dette materialet opp mot hva forskning viser, samt egne refleksjoner om samme tema.

3.1 Advokatrollen

Det første jeg var nysgjerrig på da jeg gikk inn i datamaterialet var hvordan informantene opplevde sin doble rolle, og om denne kom i konflikt med hensynet til å fremme sin klients interesser.

Ettersom utgangspunktet er de sakene der det er påstand om vold, hadde jeg en antagelse om at advokaten havner i en rollekonflikt, da det kan være til dels store interessekonflikter mellom egen klient og klientens barn.

Datamaterialet viser at samtlige advokater med en gang i intervjuet nevner sin doble rolle i disse sakene, samtidig som de også sier at det er en svært utfordrende og krevende oppgave. De presiserer at klientene innledningsvis informeres om advokatens doble rolle ved å si at det hviler et spesielt ansvar på dem i barnefordelingssaker, og at de er nødt til å finne løsninger som er til det beste for barna, selv om klienten ikke er enig. Der det oppstår interessekonflikt har de noe ulike strategier på hvordan de går frem, men det å bruke god tid på å snakke med sine klienter, blir ansett som vel anvendt tid i denne prosessen.

Fordi at når jeg får en klient, så sier jeg – «vet du hva, i disse sakene her så skal vi komme fram til en ordning som er til det beste for barnet ditt, ikke en ordning som du tenker er best. Om du ønsker samvær sånn og sånn, og så ikke greier å samarbeide med far eller hva det nå skal være, og hvis det ikke er negativt for barnet ditt, så (...) Og du vil takke meg på sikt når du ser hvordan barnet ditt får det, fordi når du ser at barnet ditt er lykkelig så vil du ha vunnet». Og det kjøper de fleste. Det synes de er helt greit.

Empirien i dette materialet viser at det ikke er store forskjeller på hvordan advokatene går fram innledningsvis når de får en klient, og de henviser til saksbehandlingsreglene som gir klare føringer til utøvelsen av advokatrollen. De fremhever at de nye saksbehandlingsreglene er gode å støtte seg til når det gjelder barnefordelingssaker generelt, men at de ikke er til hjelp i saker der det er påstand om vold. Dette fordi den nye ordningens målsetting er å bidra til en mer effektiv og konfliktløsende prosess med forsoning som et mål, men at dette egner seg dårlig i saker der det er vold, eller påstand om vold. I saker med vold er det i utgangspunktet store konflikter, og det kan være lett å trå feil når en begynner å nøste i disse sakene. Selv om det står spesifisert i de nye saksbehandlingsreglene at de sakene der det er mistanke om vold ikke nødvendigvis egner seg til denne saksprosessen, kan det likevel by på store utfordringer å hevde at disse sakene skal gå direkte i hovedforhandlinger, da det kan være vanskelig å få dokumentert at det er vold, jfr. Saksbehandlingsreglene (Q-15/2004, s.11):

Dommeren må gjøre en vurdering av om saken egner seg for en forliksløsning... I saker hvor vold, mishandling og /eller rusbruk er en aktuell problemstilling, eller hvor en eller begge parter har alvorlige personlighetsavvik eller andre alvorlige forhold synes å foreligge, vil det ofte være formålstjenlig at saken behandles på tradisjonell måte med hovedforhandling og eventuell skriftlig sakkyndig.

Selv om bevisbyrden for påstand om vold er lempet noe på i de nye lovforskriftene, kan det likevel være et dilemma for advokaten å vite når det er formålstjenlig for saken å fremlegge påstander om vold. Eller hva som er riktige opplysninger for å kunne fremme en sak og vektlegge voldsaspektet, med tanke på å finne løsninger som er til beste for barna. Flere av informantene er inne på dilemma rundt sidemotiver for påstander om vold, og at dette krever mye av advokaten. Særlig der de ser tendenser til at noen saker går igjen, som f. eks enkelte

utenlandske kvinner som har giftet seg og har fått barn med norske menn, og som etter en stund vil skilles, men likevel ønsker å bli i Norge. Flere av disse kan komme med påstand om vold. Eller der de ser kvinner kommer med påstand om vold for å ta hevn mot mannen etter langvarige konflikter i samlivet. Som en av informantene sier:

Her kommer advokaten inn i et stort dilemma, der en i utgangspunktet skal forholde seg til, og stole på at det klienten sier medfører riktighet. Den største utfordringen viser seg å være om det er hold i påstandene om vold, eller om dette er påstander som fremkommer som et ledd i barnefordelingssaken. Du kan jo som regel ikke ut fra klientens historie vite hva som er sant. Du vet at det er hennes virkelighetsforståelse, i beste fall, men det er jo ofte at brikkene settes sammen. Altså, det er jo en sammensatt bevisførsel her, og det kan være mange andre ting som gjør at du i en sak kan være ganske overbevist om at det er riktig det hun sier, mens i en annen sak kan du være i tvil. Jeg har hatt mange diskusjoner med Krisesenteret om det, altså om de kvinnene som er der, - er de reelt voldsutsatte eller finnes det muligheter for at kan det være sidemotiver med det de gjør? Og jeg kan se masse sidemotiver. Jeg mener ikke å mistenkeliggjøre noen av den grunn, det ser jeg jo, men man skal jo ikke være naiv heller.

Advokaten skal i utgangspunktet tro på den historien klienten forteller, slik flere av informantene uttrykte det. Etersom den doble rollen krever at advokaten skal sette hensynet til barnet som overordnet, blir det viktig å vite hva som har funnet sted før en går hardt ut og fremmer klientens interesse. Hvis en advokat skal forfekte et syn overfor en domstol er det flere av informantene som hevder at det da er to ting som blir viktig, - at det er mulighet for å vinne saken, og at en ikke blir latterliggjort. Selv om noen advokater problematiserer dette med å «vinne en sak» kontra det «å finne gode løsninger til barnas beste», er det likevel en viss prestisje at ens egen klient vinner fram med det forslaget som legges på bordet. Godt forarbeid blir derfor en nødvendighet, selv om det er mange kompliserende faktorer som kan gjøre denne jobben vanskelig. Det er for eksempel avgjørende om det finnes dokumentasjon for at klienten snakker sant. En av informantene uttrykte det slik:

Ja, det er vanskelig. Vi har jo saker på begge sider av bordet, både der en samværsperson eller omsorgsperson blir beskyldt for å utøve vold, og den andre vil overta omsorgen eller redusere samværet, og motsatt. Det som vi opplever ut fra erfaring at skjer av og til, er at det er åpenbart et det ikke har funnet sted noe vold. Og vi opplever tilfeller der det plutselig har dukket opp bevis for at det har funnet sted vold, enten fordi at den som blir beskyldt erkjenner det, selv om det blir bagatellisert, eller at det er andre bevis i form av dommeravhør osv. Det er jo et dilemma for oss i slike saker, for vi må sørge for at det som er riktig kommer fram, og det vil si at vi er nødt til å skrelle ut de tilfeller der vi føler at en person som beskylder den andre har et motiv. Så bruker vi ganske lang tid på det. Å skrelle de ut!

En annen informant sier dette om advokatrollen i forhold til sin klient:

For alltid i våre saker er motparten en løgner. Alltid er ekskona hans klinkende gal. Og alltid er det han som slår, eller han som skriker til barna, eller... Alltid. Hvis vi har en klient, så er det motparten som er gal. Men vi vet jo at dette ikke alltid stemmer.

Hvordan advokatene kommer frem til hva som er fakta i klientens fortelling kan være litt forskjellig. Her er det individuelle beskrivelser av hvilke egenskaper som blir satt i sving, men de fleste nevner at magesfølelsen på klientens troverdighet er den som blir viktigst, i tillegg til at en ikke skal være naiv.

I utgangspunktet er det jo min jobb å stå ved hennes side, og tro på hennes historie. For hvis ikke hennes egen advokat tror på historien, hva er det da igjen? Men det er klart at det går en grense der, for du har jo også hensynet til barnets beste i disse barnefordelingssakene, så du kan jo på en måte ikke gå 130 % opp i rollen.

Selv om barn har rett til å uttale seg om ting som angår deres personlige forhold, jfr. barnelovens § 31, er det ingen av advokatene i mitt materiale som sier de snakker med barna. Tvert imot, de presiserer at de ikke snakker med barna i slike saker. De begrunner det med at det blir en sammenblanding av roller, ettersom de som advokater representerer kun en av foreldrene, og at det derfor vil bli feil om de snakker med barna. Videre begrunner de det med at det er den sakkyndige som skal snakke med barna for å få innsyn i deres meninger, ettersom de kan sette barnas uttalelser inn i en større sammenheng.

Advokatrollen kan også være utfordrende der de skal representere klienter som blir beskylt for å utøve vold mot partner eller barn, og klienten nekter for at det er sant.

Men jeg er ganske tydelig i starten på å si at « i utgangspunktet så representer jeg jo deg og dine interesser, men jeg må vite om det er sant, for jeg må vite om det jeg skal fronte for din del også er bra for barna. Hvis det er sånn at du slår eller noe sånn», må du på en måte prøve å si at barn ikke skal utsettes for denne typen oppvekstvilkår.

Denne informanten sier at de sakene der klienten innrømmer vold er uproblematiske, ettersom han da kan gi klare råd om at samvær er uforenelig med vold, og kan henvise til terapi. Det er de sakene der klienten ikke innrømmer utøvelsen av vold som blir vanskelig med tanke på å bidra til å finne gode løsninger for barna.

En av informantene nevner eksempler der advokaten skal ha barnets beste for øye, men at det kan være vanskelig å vite hva som er riktig, selv om en ofte kan fornemme om det som blir sagt er sant eller usant. Informanten nevnte at enkelte klienter som er blitt beskylt for å utøve vold kan «skru seg voldsomt opp», slik at de heller ikke klarer å se barna i konfliktsituasjonen. Da blir advokatrollen å jobbe mye med klienten slik at han kan roe seg ned og prøve å finne hjelp for å få ut frustrasjoner. I saker som dette krever det mye av advokaten å ha fokus på barnets beste når far kun er opptatt av å hevne mor.

I saker der det foreligger sakkyndig rapport som konkluderer med at barnet mener noe annet enn advokatens klient, er det flere av advokatene som fremhever rollen som «realitetsorienterer». I slike saker vil de advokatene som bringer dette fram, bruke mye tid på å snakke med klienten og forklare at dette er barnets oppfattelse. En av advokatene gir et eksempel der han representerer en far som er beskylt for vold, og far påstår at barna er manipulert av mor, at det der blir viktig å prøve å få far til å se virkeligheten gjennom barnas øyne. Denne advokaten vil hjelpe far til å forstå at barna er redde, uavhengig av årsak. Og at konflikten mellom foreldrene kanskje har ført til at barna tilslutt måtte velge side.

De forannevnte beskrivelsene sier noe om hvordan advokaten informerer sine klienter om sin doble rolle, og hvordan de i slike saker realitetsorienterer sin klient. Datamaterialet viser også at de fleste av informantene velger å stå ved sin klient dersom det ikke er mulig å nå fram med realitetsorienteringen. Selv om de er klar over at de har mulighet til å frasi seg oppdraget, er det noe som i liten grad blir benyttet. Det ser ut til at det er viktig å stå løpet ut hvis en først

har tatt på seg en jobb, men at det da kan gå på bekostning av løsninger som er til barnets beste. I empirien finnes det imidlertid utsagn som beskriver hvilke dilemma det kan være for advokaten når det er interessekonflikter mellom klienten og det som er til barnets beste. Som en av informantene beskriver her:

Og da tenker jeg at jeg har en plikt til å stå på hennes side og fronte hennes synspunkter, ikke mine synspunkter, selv om det er bestemmelser i barneloven som sier at jeg også skal jobbe for et resultat som er til beste for barnet. Men det er ingen fasit her, det er snakk om vanskelige vurderinger, og da tenker jeg det blir feil hvis jeg går inn og tar barnets side på bekostning av mor. Da strekker jeg den plikten jeg har til å ivareta barnet langt, mener jeg.

Eller som en annen informant uttrykte:

Og da følger ikke han mitt råd. Og hvis han ikke kan følge mitt råd, så sier jeg at «da kan jeg ikke være din advokat». Da må du trekke deg fra saken rett og slett. Da må du be klienten finne en annen advokat, for jeg kan ikke være en..., altså, da må du følge rådet, ellers er det ingen vits.

Advokatene vet imidlertid at det er andre aktører som må inn for å vurdere hva som er best for barnet. Her blir bl.a. sakkyndiges rolle nevnt som spesielt viktig, der sakkyndiges rapport kan danne grunnlag for ytterligere bearbeidelse og realitetsorientering av klienten slik at det er mulig for advokaten å gå for en løsning som er til barnets beste. Der hvor sakkyndige i sin rapport kommer frem til løsning som strider mot klientens ønske, og realitetsorienteringen ikke når fram, står advokaten overfor store utfordringer som både beskrives vanskelig og krevende. I de sakene de velger å fronte sin klients interesse, vet de også at dette valget kan få et annet resultat enn klientens ønske. Det er til slutt dommerens vurdering, med bakgrunn i de fremlagte opplysninger, som blir avgjørelsen om hva som er best for barnet.

3.1.1 Motpartens rolle

I mitt materiale foreligger det også informasjon om hva advokaten tenker om motpartens advokat i de sakene der det er påstand om vold. Dette var et spørsmål de fikk under intervjuet, og bakgrunnen for at spørsmålet ble stilt var å få fram nyanser i advokatrollen.

Datamaterialet viser at dette var et spørsmål som kunne se ut som var vanskelig for enkelte av informantene å svare på. Det umiddelbare svaret til de fleste i første omgang var preget av lojalitet til sine kollegaer, ettersom det går igjen at de nevner at de fleste advokater er profesjonelle, at de er høflige og dyktige. Det som også viser seg i materialet er at advokatene vet at de ikler seg en rolle og skal representere, så når de møter argumenter eller ser en annen advokats måte å håndtere saken på, er det lett å kjenne seg igjen. De kan spillereglene, og vet at det i stor grad er rollen som gjør handlingene eller atferden.

Advokatene uttrykte imidlertid at det er stor forskjell på utøvelsen av advokatrollen, på samme måte som folk er forskjellige. Noen uttrykte at de enkelte ganger kunne kjenne seg helt oppgitte over motpartens advokat, men at det i andre situasjoner kunne gå greit å finne en balanse slik at de kunne samarbeide om å finne løsninger til barnets beste.

En informant sa dette:

Det kommer litt an på hvem det er, for det er ikke alle det går an å snakke med. Men i de tilfeller det går an å snakke med, hender det jo innimellom at vi snakker sammen og sier at « hvis det nå er slik at din klient slår, så må vi sikre oss at dette barnet ikke utsettes for dette da. Kan du få klienten din med på at dette er viktig?» Altså ha en dialog rundt dette. Det gjelder å finne en balanse,- du har en taushetsplikt, det er en partsrepresentant, og så skal en forsøke å få til så gode løsninger som mulig for barn.

Når en går videre inn i materialet, ser en at alle informantene nevner at det er mange advokater som ikke kjenner til de nye saksbehandlingsreglene der advokaten har en dobbel rolle. Flere uttrykker forundring over motpartens måte, både å trå inn i saken på, og hvordan denne utøves videre i prosessen. Det er beskrivelser som tyder på at advokatene fortsatt agerer med «mye armer og bein», som en av informantene uttrykte det, at de er høylytte for sin egen klient og nærmest kan virke støtende i sin framtoning overfor motpartens klient. Dette blir betraktet som mangel på kunnskap om den nye ordningen, som informantene tenker at har til

hensikt å være mer dempet og ydmyk overfor en problemstilling der en skal sette barna i høysetet.

En av informantene sier dette om motpartens advokat:

Og da vil det gjerne komme en advokat på banen som vil sende stygge brev, og det vil være mange telefoner og det vil kanskje komme trusler om at samværsboikott er straffbart og så videre.

For å illustrere hvilket dilemma en kvinne som blir forelagt brev eller telefoner med trusler fra motpartens advokat kan komme i, vil jeg trekke fram et sitat som ble nevnt i forbindelse med realitetsorientering av en mor om at hun har plikt til å beskytte sitt barn:

Da sier jeg at: «vet du, - det er ditt ansvar og sørge for at barna dine ikke utsettes for det de utsettes for, og hvis du sender barna dine til en voldelig far, så er det en barnevernssak mot deg».

Dette illustrerer det jeg kjenner igjen fra min kliniske praksis, der henvendelser fra motpartens advokat kan virke skremmende for kvinner som er utsatt for vold, og som allerede «ligger nede». Advokaten har i form av sin rolle en autoritet, og kvinner som får slike brev tenker at advokatene representerer loven. Her er det mange kvinner som av den grunn ikke går videre og får prøvd sin sak for retten, men gir etter og lar barna gå på samvær selv om mor er redd for at barna ikke er trygge. Dette kan igjen føre til at mor utøver dårlig omsorg ved at hun ikke er i stand til å bedømme hva som er best for hennes barn. At hun ikke klarer å tenke selvstendig. Videre kan mors atferd bli preget av redsel, frykt og underkastelse når det nærmer seg samværstid, slik at barna blir utrygge på mor også. Her kommer vi så inn på at mors omsorgsevne også kan bli gjenstand for vurderinger. Om hvorvidt hun i en periode ikke er i stand til å gi barna den omsorg som er nødvendig på grunn av at hun selv ikke er i balanse. Forskning viser imidlertid at mødrenes omsorgsevne kan komme tilbake når de får ro, og at dette kan ta opp til et halvt år (Eriksen, Heltne & Steinsvåg, 2011). Der kvinner kontakter egen advokat og forteller sin historie, kan de bli møtt med at de ikke må sende barna på samvær før de er sikre på at det er trygt hos far. I slike tilfeller blir mødre ansvarliggjort den skjebnen deres barn vil møte. Dette kan igjen oppleves som en trussel, og de kan komme i en skvis mellom to valg, som begge kjennes umulige.

Hvordan advokaten går fram overfor sin klients motpart, har mye å si. Dette kan derfor belyse noe av advokatrollens makt i forhold til undertrykte og voldspregede kvinner, der kvinnen er vant til å måtte adlyde autoriteter. Som det har fremgått av forarbeidene til endring av loven, var en av hovedhensiktene med å bringe inn hensynet til barnets beste, at advokatene ikke skulle opptre på en måte som kunne virke krenkende for noen av partene i slike saker.

Enkelte av utsagnene som kommer fram i materialet handler om at noen advokater kan ta på seg saker innen barne- og familierett for å få nok saker i sin advokatpraksis, slik at de får nok å gjøre.

Det er mitt inntrykk at en advokat som har lite å gjøre er et rettssikkerhetsproblem for barnet. For da kan du risikere at det blir kokt suppe på en spiker i sånne saker, og det kan føre til dramatiske resultater.

En annen informant er inne på at man i domstolen er opptatt av å finne dommere som har erfaring, mens det ikke stilles like høye krav til erfaring hos advokatene som skal representere disse sakene i retten:

Vi ser at domstolen velger dommere som er mer erfarne enn andre til å jobbe med slike saker, mens vi ser veldig stor forskjell på advokatene. Vi jobber daglig med dette her, og det burde alle gjort som jobber med slike saker. Fordi det ikke hjelper slik som det gjør i andre saker, med armer og bein, rop og skrik, og liksom fremføre verbalt det en vil fremføre. Det er måten man gjør det på som er den viktigste for å oppnå et godt resultat. Og der er ikke alle like flinke.

Denne informanten tar til orde for at det bør være en bevisstgjøring av den doble rollen, som innebærer at en skal bidra til å dempe konflikt og finne gode løsninger, at dette kan gjøres i form av økt kompetanse ved kursing, men også at en har flere saker i året enn det mange av de advokatene som praktiserer slike saker har.

Og det som er skummelt da, er at her sitter det en masse advokater som ikke har barnerett som spesialfag, men som fyller på og fyller på, har jeg inntrykk av. De driver med såkalt forvaltning, forretningsjus, - alt mulig, de er landhandlere... Det som er så

farlig er at disse advokatene som ikke har nok å gjøre, som er sultne, som må betale sitt lån, og som på en måte kjører prosesser der de kanskje ser at her..

Flere av utsagnene i datamaterialet kan tyde på at informantene henviser til advokater som «ønsker» konflikt, og som går inn i disse sakene på den tradisjonelle måten der en skal representere sin klients syn, uten tanke på de endringene som fikk konsekvenser for utøvelsen av advokatrollen. Dette kommer også til uttrykk i dette siste sitatet i dette kapitlet:

Det er mange advokater som er veldig kloke i forhold til dette her, men så er det mange advokater som ikke forstår et pukk, som er noen terriere som uansett skal vinne. Jeg tenker at i disse sakene her så handler det ikke om å vinne eller tape, for det er jo stort sett bare tapere uansett, - det er veldig få vinnere i disse sakene, ikke sant?

I sosiologien er man opptatt av rolleoppfatninger og rollekonflikter (Goffman, 1992). En rolle er summen av de normer og forventninger som er knyttet til en bestemt oppgave eller stilling i samfunnet. Goffman var spesielt opptatt av ideen om situasjonsdefinisjonen (s.8), «at når vi samhandler trenger vi å etablere en forståelse av hva slags anledning det er, og hvilken sektor av vår person vi, og de andre deltagerne skal spille ut». Han mente at ut fra dette får vi en oppfatning av hva vi trenger å vite om de andre, samtidig som det også gir oss et tolkningskjema for hva som skjer, og retningslinjer på hva som sømmer seg. Det er også ut fra dette vår atferd styres, og som fører oss inn i de komplekse sidene ved samhandling, som bl.a. lojalitetsvansker og rolledilemmaer. Vi har våre rolleoppfatninger, og disse kan føre til rollekonflikter, både hos oss selv om egen rolle, men også i samhandling med andre og forventninger til andres roller. En av forutsetningene for at personer skal kunne samhandle med hverandre i ulike situasjoner er at de kommuniserer med hverandre.

Advokatene har hatt en tradisjonell rolle som er etablert over lang tid, og ved endring av barneloven fikk dette implikasjoner for advokatens rolle. Å skifte rolle fra å jobbe med «ordinære» saker, der det er en type forventning til rollen, og så gå over til en annen situasjon der en også skal ta hensyn til barna, som i utgangspunktet ikke er part i saken men likevel skal være bestemmende for hvordan rollen skal utformes, kan her sees på som et rolledilemma. De kan komme i skvis i forhold til hvem sitt fokus som skal veie tyngst, klienten eller klientens barn. Når advokaten står i et slikt dilemma ser det ut til at han går tilbake til den tradisjonelle rollen, og velger å forholde seg til den som en er i dialog med, «samhandler» med. Noen av

advokatene uttrykte lojalitetskonflikt i denne situasjonen, da de visste at de måtte velge side, og var tydelig på at dette var vanskelig og svært utfordrende for rolleutøvelsen. Det at de ikke snakker med klientens barn, og av den grunn ikke får et klientforhold til dem, kan imidlertid gjøre det lettere å ta de valg de gjorde.

3.2 Barnets beste

Nettopp på grunn av at barnets beste er et skjønnsmessig begrep, og at det er innhold fra rettspraksis som i stor grad blir lagt til grunn, var jeg interessert i å høre hva advokatene selv la i dette, og hvordan de kunne benytte det i de sakene de skulle representere.

Det var et klart og entydig svar fra alle informantene at barn skal beskyttes mot vold, og at det beste for barna er at de ikke skal leve med en forelder som er voldelig. Det var noe ulikt syn på om barn kan ha samvær med en voldelig forelder, og jeg var interessert i å høre hvordan advokatene tenkte rundt dette.

Det viser seg imidlertid vanskelig for advokatene å definere vold, og hva som kan trekkes inn i dette begrepet når det handler om samværs- og barnefordelingssaker. Hvordan advokaten tenker om vold vil bli omtalt i eget kapittel (kapittel 3.3), men her kan det se ut som at påstand om vold lett kan forsvinne som tema når en skal drøfte samvær. Dette er noe vi kan kjenne igjen hos andre aktører som er i kontakt med barnefamilier der det er vold, f.eks. hos familieterapeuten i familievernet eller saksbehandleren i barnevernet (Steinkopf, Leite, Spikkeland, Karlsen & Lunde, 2006; Askeland, Strand & Sætre, 2002). I datamaterialet ser jeg at det også her viste seg lettere å snakke om konflikt mellom foreldre og samvær, enn å ta tak i og holde fast ved at det faktisk kan ha vært barn som har erfart vold i hjemmet når vi skal snakke om barn og samvær.

Når informanten skal tenke over og si noe om hva de selv legger til grunn for begrepet barnets beste, var det ulike måter å tenke på. Jeg vil her vise noen eksempler fra datamaterialet:

Og så er det da viktig å reflektere selv rundt: handler dette om hva jeg opplever er bra for et barn, ... handler dette om noe jeg vet forskning mener er bra for et barn, og at en har en sånn bevissthet rundt at det en selv mener er bra ikke alltid må være målestokken, - altså hva en mener ville være godt nok for ens egne barn i alle fall. Og hva som da er bra for ens egne barn, og hva en vil kunne få gehør for at er en god nok ordning for barn definert av rettssystemet da!

En annen informant uttrykker seg slik om barnets beste der det har vært påstand om vold:

Barnas beste er jo selvfølgelig å finne ut hva som har skjedd, og sørge for at det ikke skal skje i framtiden, og at begge foreldrene, altså at barnet får like mye kontakt og god kontakt med begge foreldre. Fordi vold i seg selv er jo ikke ekskluderende, og bør ikke være ekskluderende for omsorgen, - det som er spørsmålet er jo fremtiden.

Her kan det se ut til at denne informanten kan gå inn for samvær, selv om barnet har erfart vold i hjemmet. Denne informanten legger vekt på det prinsippet om at barnet har rett til like mye kontakt og god kontakt med begge foreldre. Forskning viser at volden kan fortsette etter samlivsbrudd, og i visse tilfelle kanskje øke eller bli farligere (Vatnar & Bjørkly, 2009). Det er derfor av stor betydning at forholdene rundt barnet blir nøye vurdert med tanke på barnets sikkerhet og omsorg.

Det samme kan også være tilfelle med neste informant. Her er det imidlertid presisert at hvis barnet skal ha samvær med en voldsutøvende forelder må det sikres at det skjer på en betryggende måte. Hva som er en betryggende måte ble ikke utdypet nærmere, heller ikke hvilke forutsetninger som må være tilstede hos foreldrene før de tenker det er trygt for barn å møte en voldsutøvende forelder.

Barna skal beskyttes. De skal beskyttes mot vold. Det er barnets beste. Så hvis de da skal ha samvær med en voldsutøvende forelder, så må en sikre at det skjer på en betryggende måte.

En av advokatene viser til en høyesterettsdom som sier at det ikke skal være samvær dersom det er risiko for vold. Utsagnet er svært tydelig, og påpeker det ansvar dommeren besitter for ivaretagelse av barnets beste i slike saker:

Ja, for vi kan ikke ta noen risiko. Hvis det er en mistanke om at barnet er utsatt for vold, så skal det ikke være samvær. Det har høyesterett sagt. Slik at det er helt klart. For egentlig så skal ikke dommeren tenke det heller, da Høyesterett har sagt helt klart i en avgjørelse, og det skal følges, at der det er mistanke om overgrep i forhold til et barn så skal en ikke ta noen sjanser, og da må heller den voksne rett til beskyttelse etter menneskerettighetene, til familieliv, vike for barnets rett til beskyttelse.

Dette understøttes i noen grad av neste informant, men som går videre og ikke bare snakker om samvær, men om barn generelt som erfarer vold i hjemmet.

Det jeg tenker er at barn ikke skal vokse opp og ikke skal leve med foreldre hvor de står i fare for å bli utsatt for vold. Og jeg legger også til grunn at barn ikke har godt av å leve med foreldre hvis far bruker vold mot mor, for forskning viser vel at det kan være like skadelig for barnet, det. Barnet trenger et ankerfeste i livet, og det er for eksempel mor. Så hvis mor på en måte ryker da, som ankerfeste for barnet, fordi hun blir utsatt for vold, er jo det forferdelig uheldig. Så jeg tenker at barn i utgangspunktet ikke skal leve opp med vold. Det er utgangspunktet mitt.

Selv om alle informantene uttrykker og tenker at vold er uforenelig med barnets beste, kan det enkelte ganger være vanskelig å vite hvor langt en kan gå i å hevde at barnet ikke skal ha samvær. Neste utsagn kommer fra en informant som kjenner seg utrygg på om dommeren vil nekte samvær, og vil heller råde til å gå inn for forlik med begrenset samvær under tilsyn, enn å føre saken videre til hovedforhandling der han kan miste all mulighet for kontroll over utfallet av saken:

For det kan være at man kan enes om at dette for eksempel skal være dagssamvær, eller at en kan enes om at et samvær kan foregå på en bestemt plass, så det kommer an på hvor man kan lande en avtale. Men hvis du har en mor som sier at «jeg ikke kan sende på overnatting, for om kvelden så drikker han og så slår han», kan en si at «OK, men da er det kanskje trygt for barna å være der noen timer på dagtid». Så vil jeg anbefale klienten min å forlike saken der fordi at det skal ganske mye til for at en domstol lander på at det ikke skal være minimum av det som loven definerer som vanlig samvær.

En annen informant problematiserte de sakene der det viser seg at mor av ulike grunner kommer med påstander om vold. Påstanden kan være sann, men den kan også være usann. I begge tilfellene kan det utgjøre dilemma når en skal forfekte barnets beste i disse sakene, da det i like stor grad kan være mors omsorgsevne som ikke er god nok, uavhengig om voldspåstanden er riktig eller ikke:

La oss si at vi har en kvinne som mener seg voldsutsatt, og så viser det seg at hun har en meget alvorlig sinnslidelse, for eksempel, altså personlighetsforstyrrelse, så det kan jo hende at du kommer opp i tilfeller der du på en måte ser at landet ligger svært langt fra det hun presenterer, og da kommer du i et dilemma. For da vet du ikke helt hva som er barnets beste lenger.

Ovennevnte sitat var til dels sammenfallende med flere av informantene, der de ga uttrykk for at det er et stort dilemma og vanskelig å holde fast på barneperspektivet der de har klienter som åpenbart har multiproblemer som f.eks. rus, psykiatri og vold.

Det at barnets beste er en vurdering etter skjønn, og ikke etterprøvbart, kan være en utfordring når en skal legge dette til grunn som argument når en representerer en klient i en barnefordelingssak:

Barnets beste er, - vel, noen ganger får man kanskje en følelse av at det er en talemåte. Så det er noe med det at det går troll i ord. Men sånne vurderinger er veldig skjønnspreget, og det er vanskelig liksom å finne noe sånn håndfast i det. Jeg savner en mer konkretisering av hva som ligger i det.. For hvis man gjorde sånn som man gjør i enkelte andre kulturer og har fokus på primæromsorgspersonen, og kartlegger denne først, får en på en måte en mer trinnvis oppbygging av dette prinsippet som er etterprøvbart. For nå, nå er det en rund ball som ingen egentlig kan definere klart.

Empirien i dette materialet viser at det er vanskelig for advokatene å vite hvordan man skal forholde seg til barnets beste og samvær der det er påstand om vold. Her kan det se ut som det er et stort sprik mellom uttalelse om at det ikke skal være samvær i det hele tatt, til at «en må se bort fra og glemme den volden som har vært, men se framover i stedet». Et alternativ som også kom fram og ble belyst, var at en kunne gå inn for et begrenset samvær med tilsyn.

Når det gjelder samvær med tilsyn finnes det ingen klar og tydelig regel for når dette skal brukes. Dette beror alltid på en konkret og skjønnsmessig vurdering (Ohrvik 2010).

Barnelovens § 43 åpner opp for at det kan settes vilkår for gjennomføring av samvær. Et vilkår kan for eksempel være at en tredjeperson skal være tilstede under samværet mellom samværsforelderen og barnet. Ohrvik (2010,s.12) sier at «disse sakene byr på store utfordringer i forhold til å ta hensyn til barnets sikkerhet og hensynet til at barnet skal ha best mulig kontakt med begge foreldre». Hun sier videre at «allikevel er det her ingen tvil om at barnets sikkerhet og barnets beste må gå foran hensynet om retten til samvær».

Forskning viser at et samlivsbrudd ikke trenger å være noen garanti for at volden opphører, og at barnet nødvendigvis kjenner seg trygg på en far som har utøvd vold mot mor, selv om mor ikke er tilstede under samværet (Heltne og Steinsvåg, 2011 s. 191 - 206). Dersom barnet har opplevd at far har utøvd vold mot mor, vil dette kunne føre til at barnet ikke kjenner seg trygg på far. Barnets reaksjoner kan også avspeile mors reaksjon hvis mor er utrygg og aktivert i forbindelse med at barnet skal på samvær, enten ved at hun må møte far selv, eller om andre fungerer som mellomledd. Nyere forskning, som tidligere nevnt, viser at barn som utsettes for høyt stressnivå regelmessig eller over tid, setter hjernen i alarmberedskap, og at det på sikt kan være skadelig for barnet (Perry, 2006). Torsteinson (2011, s.60) henviser til forskning (Kaufmann et al.2000; Schechter & Willheim 2009) som viser «at småbarn utsatt for vold blir påvirket i sin nevrologiske utvikling, sin psykologiske og sosiale utvikling generelt og i sine forventninger til nære relasjoner». Små barn kan i liten grad uttrykke redsel eller frykt verbalt. Ut fra dette er det nærliggende å tenke at det er avgjørende for et barn at det er en trygg tilknytningsperson tilstede under et samvær, hvis det skal være samvær før barnet og mor er trygg på at far ikke lenger kan være til skade for relasjonen.

Det kan være vanskelig å finne en god balanse mellom barns rettigheter og den plikten de voksne og samfunnet har til å beskytte barna. Å ta barnas rettigheter på alvor tilsier at både behovet for beskyttelse av barnet, og anerkjennelse av barnets rett til selvstendig utøvelse av rettigheter, medinnflytelse og medbestemmelse må tas alvorlig (Stang, 2007). Barnelovens § 31 viser til en rettighet hos barn, og en plikt hos foreldre, til at barn skal få uttale seg om det som angår deres personlige forhold. Barnets bosted og samvær er et slikt forhold. I saker der barn har erfart vold må det vises en spesiell årvåkenhet i på hvilket grunnlag barnet uttaler seg. Dette med bakgrunn i kunnskap om at barn er lojale mot sine foreldre, eller at de også kan velge det de tror får minst konsekvens for konflikten mellom foreldrene. Det trenger ikke nødvendigvis være det som er det beste for barnet.

Barns rett til samvær med begge foreldre blir ansett som viktig prinsipp i barnefordelingssaker, og blir av retten vektlagt som argument for vurdering av barns beste (Skjørten, 2005, s.140). Ikke bare rett til samvær, men også til best mulig samlet foreldrekontakt, står sentralt når retten skal ta avgjørelser om hvem av foreldrene barnet skal bo fast hos. Her henvises det til en Høyesterettsdom fra 1982 der dette var et viktig moment, og som senere ble henvist til, og ansett som prinsipielt viktig når dom skal avsies. Dette prinsippet kan få alvorlige følger der det ikke blir tatt hensyn til, eller vektlagt at det har vært påstand om vold innledningsvis i saken. Viser til Skjørten (2005), der hun i sin gjennomgang av domstekster fra Lagmannsretten⁸ fant at volden forsvant som et argument på veien fra vitneavhør og til rettens kjennelse. Etter denne forskning fant sted er det kommet endringer i barneloven som bedre skal ivareta barnets beste⁹, men en vet ikke om dette har endret rettspraksis. Forskningsresultater som kan si noe om dette er enda ikke framlagt.

Barns rett til samvær med begge foreldre er et godt kjent prinsipp. Flere mødre er redd det kan tale til deres uheld i en rettsavgjørelse når de hevder at de ikke ønsker at barnet skal ha samvær med sin far, enten fordi de er redde for at far utøver vold mot barna, eller at det kan skje vold i forbindelse med overlevering mellom foreldrene. Det finnes mødre som er anbefalt å holde barna tilbake fra samvær dersom de har mistanke om at barnet ikke har det bra hos far. Mødre blir da fortalt at de ikke utøver god omsorg, og at dette vil slå tilbake på dem selv. På den ene siden blir de fortalt at de ikke kan holde tilbake barn fra samvær, at dette er straffbart. Deretter blir de fortalt at de utøver omsorgssvikt hvis de sender barn på samvær til en far som det er mistanke om at utøver vold mot barna, eller av andre grunner ikke gir barna den trygghet og omsorg de trenger. Dersom de holder barna tilbake fra samvær, kan fedre anklage mor for samværs sabotasje, og stevne mor slik at det blir en ny barnefordelingssak. Dersom det ikke kan dokumenteres at mors påstander er riktig, kan hun bli sett på som lite samarbeidsvillig, og barna kan få fast bosted hos far. Det blir derfor svært viktig at advokatens råd til sine klienter, enten det er den utsatte eller utøver av vold, inneholder god kunnskap om hvordan en går fram for å sikre at det blir tatt avgjørelser som er til barnets beste, også i saker der barn har erfart vold.

⁸ Skjørten (2005) forskning det henvises til her, baserer seg på Lagmannsrettsdommer fra 1998 – 2000.

⁹ I 2006 ble det endringer i barnelovens § 43, der det presiseres at det ikke skal være samvær dersom det ikke er til beste for barnet. I 2010 ble det en endring som tydeliggjør at barn ikke skal utsettes for noen form for vold, heller ikke for eksempel lette klaps, den såkalte «klapseloven».

Hvis vi ser hva forskning viser om barn og samvær, kommer det fram at en ikke kan ta for gitt at det alltid vil være positivt for barnet. I informasjonsheftet *Barnefordelingssaker der det er påstander om vold* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008 s.39) henvises det til Quinton m.fl. som har sett på flere studier der de fant at samvær også kan være negativt. De ser at barnet kan bli sterkt preget av hendelsene i hjemmet, og utøver kan med sin tilstedeværelse vekke sterke negative minner hos barnet, og derigjennom være med å opprettholde barnets opplevelse av utrygghet. De viser også til at den forelder som er utsatt kan ha problemer med å gjenopprette egen omsorgsevne så lenge kontakten med utøver opprettholdes. «I slike saker bør det sterkt vurderes at barnet bør forskånes for samvær, ev. at samvær blir kraftig begrenset, da det kun er under slike betingelser at barnet og den omsorgsgivende forelder kan oppleve trygghet.»

3.3 Familievold

Datamaterialet viser at voldsbegrepet er vanskelig for advokatene å håndtere når de får saker der dette er aktuelt. Det stilles spørsmål rundt hva vold er, og hvor grensen går for at man kan kalle noe vold. Fysisk vold, hvor det finnes klare bevis i form av skader, blåmerker eller lignende, oppleves av alle informantene som uproblematisk å forholde seg til. Spesielt hvis dette i tillegg er dokumentert av lege. Håndfaste bevis i form av bilder eller journalnotat fra legevakt gjør det enklere å bruke volden som argument for at klienten skal få gjennomslag for sitt syn i en samværs- eller barnefordelingssak. Problemet melder seg imidlertid der ingenting kan dokumenteres. Advokaten kan gjerne tro på kvinnen, men for at det kan skje må advokaten være trygg på at klienten snakker sant. Sitatet nedenfor belyser et dilemma som beskrives som en typisk, men vanskelig utfordring:

Det kommer an på hva det belegges med. Hvis det er en som kommer og sier at det har jeg vitner på, så går det an å sjekke ut. Men ofte så er det jo ikke det. Altså de fleste gangene hvor det er påstand om vold, så er det jo noe som foregår innenfor husets fire vegger, og hvor det er sjelden at det er noen andre enn de som er innenfor disse fire veggene som har sett og hørt noe. (...) Og en må ha en slags form for bevisførsel som holder hvis en skal få gehør for at det er vold det er snakk om her, og det kan være

flere, det kan for eksempel være lærere, eller tanter og onkler som kanskje ikke har sett men som vet, og som barna har sagt ting til, - men at man må i hvert fall ha et eller annet slags bevisførsel for at det er faktisk det som skjer, da.

Det blir vektlagt av flere advokatene at en ikke må være naive i møte med en som påstår seg voldsutsatt, men gjøre grundig forarbeid. Empirien i dette materialet viser flere steder at informantene omtalte denne form for påstander som «å påstå seg voldsutsatt», noe som i utgangspunktet refererer til at en aldri kan være helt sikker på om påstandene er sanne. Beskrivelser som at en må spørre lenge nok til at klienten eventuelt avslører seg, eller at en også kan legge ut feller i spørsmålsstillingen kommer fram her, f.eks. stille spørsmål som en vet kan trigge.

Ja, altså det er jo noen der du bare kan merke at det ligger en sånn aggressivitet i ..., at hvor er det en får magefølelsen ifra? Noen ganger gjør jeg sånne små tester, ikke sant, med å stille spørsmål som jeg vet trigger, for å sjekke ut...

Selv om det finnes beretninger i materialet at det finnes saker der advokaten har vært nødt til å frasi seg oppdraget på grunn av manglende troverdighet, er det likevel oftest at det blir opprettet en klientkontrakt, og at en går videre på saken.

Det finnes også historier i denne undersøkelsens empiri der informanten forteller at klienten ikke har rapportert om vold, men at det har kommet fram senere i prosessen. Her har det vært begrunnelser som at klienten ønsket å holde volden skjult av frykt for ikke å bli trodd, eller at de var redd for at barnet ikke ville få ha kontakt med sin far dersom det ble avslørt at det har forekommet vold. Denne underrapporteringen av vold blir av flere advokater sett på som like alvorlig som at en kommer med påstander som ikke kan dokumenteres.

Der hvor kvinner holder tilbake informasjon kan det tyde på at kvinnen er redd for represalier dersom volden blir avslørt, og at både hun og barna da kan komme i fare. Både egen erfaring fra klinisk arbeid med kvinner utsatt for vold av partner, og forskning viser at flere kvinner blir truet til taushet (Vatnar & Bjørkly, 2009). De tør ikke fortelle at det har pågått eller at det fortsatt pågår vold. En annen grunn til at kvinnen ikke rapporterer om vold kan også være at hun mister den mulighet for avlastning med barna hvis far ikke kan ha samvær. Mange av disse mødrene har levd isolert over lengre tid, og mangler nettverk.

Det finnes ulike resonnementer fra datamaterialet om graden av fysisk vold. Kan lette klaps, ørefik, dulting og det å bli dratt etter ørene regnes som vold? Noen av informantene kunne se det som problematisk å legge det til grunn for at saken skulle kalles en voldssak, og bruke det som et argument for at saken skulle særbehandles. Selv om begrepet «vold er vold» blir brukt ofte i datamaterialet, viser det seg likevel at det ikke blir ansett som alvorlig nok til at en vil bruke krefter på det i form av argumentering i en barnefordelingssak. En av advokatene mente at det kun er den alvorligste volden som regnes som vold når retten omtaler vold i en barnefordelingssak. Med bakgrunn i dette mente han det kunne være bedre for klienten å tenke strategisk ved å unnlate å nevne vold, da det å komme med påstander om vold som ikke kan dokumenteres, like gjerne kan slå motsatt ut. Det kan se ut som om enkelte av informantene legitimerer dette, særlig der de har vanskelig for å forstå konflikten mellom foreldrene, og gjerne mener at begge har like mye skyld i at en går til fysisk angrep på hverandre. Eller også at en kan anse noen handlinger som vanlige, selv om det ikke er lov, slik som følgende utsagn illustrerer:

Men det er jo også andre ting også som er straffbart, og som er mer vanlig. Det med å dra i ørene av og til, det å riste hvis du blir sint, ---- man må skille litt mellom disse.

En av informantene var opptatt av begrepet oppdragervold¹⁰. At dette var et begrep som hadde dukket opp i forbindelse med en del barnevernssaker rettet mot foreldre fra andre kulturer, der vold ble brukt som et ledd i oppdragelsen. Denne informanten stilte spørsmål om barnevernet så på dette som mindre alvorlig, og om de tenkte at vold kan aksepteres.

Jeg hadde nettopp en sak hvor det var snakk om barneavhør, der far har utøvd vold mot barna, og barneverntjenesten kalte det oppdragervold. Det var en ny type voldskategori for meg, - er det kanskje en type vold som er litte granne lov? Jeg forstår jo med ordet oppdragervold at det barneverntjenesten mente var kanskje det at far manglet litt verktøy her, i forhold til oppdragelse, og at han måtte få litt påfyll i forhold til verktøy. Jeg tenkte oppdragervold er jo på en måte... altså vold er vold. Jeg vet ikke om vi kan lage en type oppdragervold, og så blir det så mye bedre?

¹⁰ Oppdragervold defineres som «Corporal punishment is the use of physical force with the intention of causing a child to experience pain by injury for the purpose of correction or control of the child's behavior» (Straus 1994, ref. van der Weele, Ansar & Castro, 2011, s. 122).

Selv om oppdragervold, der man bruker fysisk eller psykisk disiplinering av barn, fortsatt er ganske utbredt hos enkelte minoritetsfamilier, er det likevel viktig å presisere at dette også er forbudt ved norsk lov. Den såkalte «klapseloven» ble vedtatt og iverksatt 9.april 2010. Denne handler om at det ble gjort endringer i barneloven der det ble inntatt bestemmelser om at det også var forbudt å «klapse» og på annen måte «riste» barn. Tilføyelsen kom som en presisering av at all form for fysisk og psykisk avstraffelse hos barn er forbudt.

Når vi kommer til psykisk vold, oppleves imidlertid det betraktelig vanskeligere å definere. Flere av informantene ga uttrykk for at dette også var vanskeligere å fronte i en samværs- eller barnefordelingssak, da det ikke er lett å dokumentere. Hvordan kan en vite hva som foregår innenfor husets fire vegger når ingenting kan bevises? Hvor er grenseoppgangene i forhold til hva som kan kalles psykisk vold når det dreier seg om konflikter i et parforhold, og hvem som har skylden? Eller at mange kvinner ikke tenker over at det de snakker om går inn under kategorien psykisk vold. Som en av informantene sier:

Det er ikke så mange saker hvor klienter definerer vold som noe annet enn det fysiske aspektet. Klienter som kommer her, og hvor det er mye fysisk maktbruk, definerer selv at dette her er vold, f.eks. at far slår, eller mor slår. Men det jo også mange som kommer med ganske alvorlige påstander om.. hvor det er ganske kraftig psykisk trakassering. Og de sakene er jo mye vanskeligere.

En annen informant var opptatt av å få vektlagt at den psykiske volden må bli tatt mer på alvor i domstolene, den volden som ikke setter ytre merker, men som likevel kan gi varige spor:

Og det er viktig at vi advokater husker på, eller vet om, jeg tror ikke det er så mange advokater som vet heller, men det er en lovendring, og det er en dom hvor det er tolkning som klart sier at psykisk overgrep er like alvorlig som fysisk, en trenger ikke se etter blåmerker, de verste blåmerkene er de de har fått inne i hodet sitt, egentlig. Og det er de vanskeligste sakene som dessverre blir tatt minst på alvor i domstolene.

Gjennom flere års erfaring fra arbeid med kvinner som har erfart vold fra partner, er det min erfaring at den psykiske volden ble beskrevet som betraktelig verre enn den fysiske volden. Kvinnene beskrev den som en snikende maktesløshet som tok fra dem selvfølelse og selvtillit, og gjorde dem kraftløse både i møte med andre mennesker og i sin egen familie.

Flere av advokatene nevner at de har representert klienter som er blitt beskylt for å ha utøvd vold, men klienten har opptrådt høflig, vært hyggelig, samarbeidsvillige og imøtekomende, samt vist seg som svært troverdige. Klientens opptreden har gitt advokaten grunn til å tro at påstandene om vold har hatt sidemotiver. Som en av informantene uttrykker:

Jeg hadde mange møter og brukte masse tid. Men det jeg så tydelig observerte først da jeg kom i retten, gjorde at jeg der og da forlangte at det skulle være dommeravhør av barna. Barna forklarte tydelig at pappa hadde slått, og det var en meget ubehagelig følelse som advokat, - du sitter der med en klient som sier at han ikke har gjort noe, og jeg hadde spurt mange ganger, og så kommer det fram at pappa hadde slått. Det er en meget ubehagelig følelse.

Utsagnet ovenfor viser også at barn kan komme med viktig informasjon som angår dem selv når de blir spurt. Dette tyder på at barns rettssikkerhet er styrket ved at barna ble hørt, noe som var et viktig prinsipp for endingene i barnelovens § 31 i 2004. Skjørten (2010)¹¹ fant at de fleste barn blir hørt, jfr. barneloven, når samværssaker skal avgjøres. «I saker der barn ikke ønsker samvær, og retten legger til grunn at samværsforelderens har vært voldelig, ser det i hovedsak ut til at barn over 10 år får en dom i samsvar med sine ønsker» (Skjørten, 2010, s.99).

Det er flere beretninger om at egne klienter er blitt avslørt først når de kom til retten, noe som forteller hvor vanskelig det kan være å se hvordan et samspill i en parrelasjon virkelig kan utarte seg:

Men når du på en måte beskriver en mann som utad sosialt sett skinner av prakt og alt dette her, og så sitter han hjemme og tyranniserer kona si, så begynner vi å nærme oss, på en måte.

NRK hadde et innslag i Dagsrevyen den 11.april 2011 om voldelige fedre, der det kommer fram at jurister innrømmer at de ikke har god nok kompetanse i slike saker, og at det derfor hender at voldelige fedre får omsorgen for barna gjennom rettsapparatet. En advokat og en dommer med lang erfaring med slike saker problematiserer rundt dette. De hevder at retten

¹¹ Datagrunnlaget er lagmannsrettsdommer om barnefordeling og samvær i perioden januar 2006 til juli 2007.

ikke er god på å avsløre vold, og viser til at de ofte står overfor svake mødre og rasjonelle fedre, der fedrene er gode til å snakke for seg, og at det er vanskelig å avdekke den manipulasjon som ofte forekommer i slike forhold.

Dette belyser en problemstilling i hjelpeapparatet førøvrig. Mangelfull kunnskap om vold i nære relasjoner, og problemer med å avdekke denne volden, har vært medvirkende til at det i de senere år har vært satt fokus på dette fra myndighetenes side. Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner, *Vendepunkt* (Justis- og politidepartementet, 2007), viser b. a. dette. Denne inneholder 50 tiltak som skulle igangsettes og gjennomføres i perioden 2008 – 2011. At dette er et langsiktig arbeid, og at samfunnet er tjent med et forlenget fokus på familievold som tema, viser seg også ved at Justis- og Beredskapsdepartementet (2012) kom ut med en ny handlingsplan for inneværende år; *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*. Her er det 23 tiltak som skal gjennomføres, der bl.a. tiltak nr. 23 omhandler «Kompetanse om vold og overgrep i domstolene». Der står det spesifisert at «dommere og andre profesjonelle aktørers kunnskap om alvorlige skadevirkninger av vold og overgrep, og kunnskap om gode framgangsmåter i slike saker skal styrkes» (s.15).

3.4 Samarbeid med andre aktører

Det kan være mange aktører inne i en samværs- eller barnefordelingssak. Antallet avhenger av hvilken type sak det dreier seg om. Dersom det handler om en barnefordelingssak som foreldrene ikke klarer å bli enige om gjennom en mekling, er det barnelovens § 61 som regulerer saksgangen. Dersom foreldre velger å bringe inn saken for avgjørelse i rettssystemet er det ikke lenger nødvendig for partene å være representert med advokater, slik det var før denne endringen kom. Likevel er det fortsatt mange som velger å kontakte en advokat som kan hjelpe dem å bringe fram sitt syn. De aktørene advokatene da må forholde seg til er i første rekke sakkyndige og dommere. Disse aktørene har alle en sentral plass i saksbehandlingen. I tillegg kommer andre aktører, som f.eks. barnevern og evn. familievern, som i enkelte tilfeller kan ha viktige roller for advokatens klienter i vanskelige samværs- og barnefordelingssaker.

3.4.1 Forhold til sakkyndige

Den av aktørene advokatene først trekker fram som viktige i disse sakene er de sakkyndige. Her fremhever de sakkyndiges rolle som den av aktørene som har fagkunnskap til å vurdere barnets beste, og som etter all sannsynlighet er nøkkelen til om barna får løsninger som er til deres beste. Alle informantene henviser til at det er viktig å få en sakkyndig inne i en sak så tidlig som mulig. Spesielt i de sakene der de er usikre på om klientens fremstilling av den andre part medfører riktighet, eller der de er usikre på om det finnes sidemotiver for påstand om vold. De trekker da frem sakkyndiges mulighet til å undersøke alle sider av saken, og deres tilgang på hele familien og eventuelt andre som kan kaste lys over saken. Her nevnes at de kan snakke med for eksempel barnehage, skole, naboer eller andre som kan gi opplysninger for å kunne danne seg et bilde av saken. Dessuten er sakkyndige trent i å gjøre en vurdering i om det er noe i disse påstandene, på en helt annen måte enn det advokater er.

For jeg har veldig tiltro til sakkyndige, det er mange flinke og kloke mennesker i disse sakene. De har en tilnærming til dette som er veldig klokt. Du merker når du sitter i retten at partene hører på dem. At den sakkyndige har kommet så mye sterkere inn på et tidligere tidspunkt, det har jeg veldig sansen for, og synes er kjempe positivt. Sakkyndig inn tidlig!

Flere av informantene beskriver den sakkyndiges arbeid som en drahjelp i disse sakene, spesielt når de skal for retten. Men det er imidlertid ikke bare idylliske beskrivelser av den sakkyndiges rolle eller posisjon i disse sakene. En av informantene kunne stille store spørsmålstegn til hvordan en sakkyndig kunne uttale seg så skråsikkert om en sak som han kanskje hadde brukt bare en time på, eller møtt bare en gang. Her kom det også fram en mistillit til enkelte sakkyndige som advokaten opplevde svært «pro-mor», at uansett hva som ville komme fram av opplysninger som kunne gå i negativ favør til mor, så var utfallet gitt på forhånd. Det ble stilt spørsmålstegn til både grundighet og holdninger til sakkyndiges arbeid i

enkelte saker. Flere av informantene nevnte saker der de stilte seg undrende til noen sakkyndiges utredningsarbeid, og måte å jobbe på.

En kan jo reflektere noen ganger om, - altså, de går inn men ganske klare råd etter korte samtaler, og kan jeg tenke: hvordan i all verden har de belegg for dette? Det stusser jeg over noen ganger.

Empirien viser imidlertid overvekt av fornøydhet og respekt for den jobben som blir utført av de sakkyndige i barnefordelingssakene dersom de har fått utvidet mandat¹². Her påpeker samtlige informanter at de kan medvirke til at mandatet blir utvidet dersom de gjør en god jobb med å informere dommeren om hva de ønsker at sakkyndige skal se spesielt etter. Advokatene var oppmerksomme på at det hviler et ansvar på deres rolle for å gi beskjed til dommer hvis de har mistanke om vold, eller der det er fremkommet påstand om vold i saken. Da kan de be om at det blir spesifisert i mandatet hva de skal undersøke, og at de kan be om at det blir utført observasjoner i enkelte samspillsituasjoner som de har mistanke om at barna kan vise en annen atferd enn det som er forventet. Selv om informantene opplyste at de har en mulighet til å påvirke mandatet, og også en plikt til å komme frem med opplysninger som kan sette den sakkyndige i stand til å se etter spesielle ting, opplever de det ikke alltid like enkelt å få dette formidlet til dommeren. Her blir det vektlagt hvor forskjellige dommerne kan fremstå, og at de var prisgitt hvilken dommer som representerte saken.

Selv om de fleste informanter sier at de ikke kan foreslå sakkyndig, at det både er umoralsk og uetisk, var det en av informantene som sa at han aktivt går inn og foreslår sakkyndig, alt etter som hvilket tema som dominerer saken. Spesielt i saker der det er påstand om vold trekker han frem «Foreldrefiendtlighetssyndromet¹³» som et eksempel på at man er nødt til å innhente ekspertise på dette området for å få saken godt nok belyst. Da gjelder det å finne en advokat med riktig bakgrunn og erfaring. Denne informanten har ved flere anledninger representert i saker der dette har vært aktuelt. Ettersom dette er et fenomen som er omstridt,

¹² Mandat: Dommeren gir sakkyndige fullmakt til å utføre en nærmere bestemt oppgave på vegne av domstolen. Et utvidet mandat betyr at dommeren ber om ytterligere samtaler, observasjoner eller innhenter opplysninger fra aktuelle informanter som anses for å være nødvendig for å kunne foreta en vurdering. (Saksbehandlingsreglene s. 14-15)

¹³ Foreldrefiendtlighetssyndromet, eller Parental Alienation Syndrom (PAS): Barn kan uttrykke redsel, ubehag eller sinne overfor en av foreldrene og samtidig signalisere tette og nære bånd til den andre av forelderen. De som diagnostiseres med dette syndromet regnes med at er blitt hjernevasket av en av foreldrene. Dette begrepet er svært omstridt. The American Psychological Association har gjennomgått en vesentlig forskning på PAS og har gjennom sine websider gått ut med en advarsel om bruk av dette begrepet. (Barnefordelingssaker der det er påstander om vold, s. 36-37)

og foreløpig finnes lite kompetanse på hos sakkyndige, mener han det er hans plikt å sørge for at det blir oppnevnt en sakkyndig som er god på dette. Han innhenter da informasjon om hvor denne ekspertisen kan finnes, og vil da gi navn på sakkyndig med god kompetanse på dette feltet til dommeren. I slike tilfeller vil han kunne ringe rundt og rådføre seg med andre advokater, for eksempel, om hvor det er kunnskap på feltet. På den måten kan han samarbeide med andre advokater for å finne gode fagfolk.

På samme måte som foreldrefiendtlighetssyndromet blir nevnt som et eksempel på at en trenger sakkyndige med spesiell kompetanse, er det flere av advokatene som nevner at de ser konflikter som tilspisser seg i forbindelse med langvarige ekteskapelige problemer, og at det er vanskelig å vite hva som ligger til grunn for påstandene som kommer. Dette kan ofte være forvirrende, særlig når en skal forfekte en påstand der det helst skal være dokumentasjoner eller bevis. PTSD-diagnosen¹⁴ ble trukket frem av en av informantene som et eksempel på dette. Advokatens dilemma i det tilfelle var å vite om man kunne snakke om en reell PTSD, eller om dette var en feil beskrivelse eller feiltolkning av langvarige konflikter i samlivet. For å kunne skille det ene fra det andre, vektlegger advokaten derfor betydningen av at det er viktig å finne sakkyndige med riktig fagkunnskap også på dette området.

Alder og oppdatert kunnskap om barnas beste blir nevnt som vesentlige faktorer som må være tilstede hos de som utnevnes som sakkyndige i barnefordelingssaker. En av advokatene var opptatt av, og stilte spørsmål rundt det ansvar dommeren har for å utnevne sakkyndig i barnefordelingssaker der det er påstand om vold. Det denne informanten var spesielt opptatt av var den sakkyndiges alder, der det kunne stilles spørsmål om både kvinnesyn og barneoppdragelse sto i samsvar med dagens normer. Informanten hadde erfaring med en sakkyndig med høy alder, og som sto for en svært gammeldags tenkning. Dette mente informanten var meget uheldig, og noe som dommeren burde ha forutsett. Informanten legger her vekt på at alder kan ha betydning for hvordan man tenker at barns plass i familien skal være, om barnas rett til å uttale seg og hvordan disse uttalelsene blir vektlagt og tolket, og hvem av foreldrene som er mest troverdige ut fra hvilket kvinnesyn vedkommende har.

¹⁴ PTSD (Posttraumatisk stresslidelse) En alvorlig angstlidelse som kan utvikle seg etter eksponering for en hendelse som fører til psykiske traumer. Denne hendelsen kan innebære en trussel om død for seg selv eller andre, eller til ens egen eller andres fysiske, seksuelle eller psykiske integritet. (Hentet 19.mars 2012 fra Wikipedia)

De fleste informantene sa at de ikke samarbeidet direkte med sakkyndige, og at det kunne bli oppfattet som at de ville være med å påvirke. Dersom de hadde opplysninger eller antagelser de ønsket at den sakkyndige skulle bli gjort oppmerksom på, måtte dette gå gjennom dommeren. Likevel, det var ikke alltid de klarte å være like konsekvente, noe følgende sitat kan illustrere:

Og så er spørsmålet, greier den sakkyndige å plukke ut disse voldssakene? Klarer han det i tilstrekkelig grad? Men så tenker jeg at han er i alle fall flinkere enn meg til å se det. Hvis jeg har en sak der jeg tenker at det er noe som er alvorlig galt, så tenker jeg at da er det min oppgave å pense den sakkyndige inn på det, slik at han kan se det. For jeg greier ikke selv å avdekke det eller sette diagnose på det. Min oppgave er på et tidlig tidspunkt å få fokusert på dette, og da trenger jeg hjelp.

At det tenkes ulikt om hvorvidt man kan kontakte sakkyndige for om mulig å pense de inn på vurdering om tema vold, viser dette utdraget fra datamaterialet:

Det er retten som oppnevner sakkyndig. Man bør ikke ønske seg sakkyndig. For det ville være å gamble med barna, spør du meg. Jeg håper i alle fall at det ikke er sånn. Jeg har aldri sett det i mine saker. Og jeg ville aldri finne på å gjøre noe sånt. For du skal få en sakkyndig som er uhildet, og som du egentlig ikke vet så mye om, så det å prøve å påvirke en sakkyndig er jo egentlig helt forferdelig. Jeg tar ikke kontakt med den sakkyndige i det hele tatt, jeg. Den kontakten lar jeg gå mellom domstolen og foreldrene.

3.4.2 Forhold til dommere

Et gjennomgående viktig tema i det innsamlede materialet var dommerens rolle i disse sakene. Det er dommeren som har det avgjørende ansvar for at sakene blir riktig håndtert og at saksgangen blir fulgt. Det betyr også at aller er prisgitt den dommeren som blir satt på den

aktuelle sak. Det blir også da et spørsmål om å ha tillit til dommeren, særlig i saker der det er påstand om vold.

Det avhenger veldig av dommeren holdning til dette, egentlig. For selv om vi har disse veilederne og man har den nye prosessordningen som ligger der som en slags føring i bunnen, så kommer det veldig mye an på hvem dommeren er, hvilken bakgrunn dommeren har, hvilken ballast dommeren har og hvilken erfaring dommeren har.

Det var flere av informantene som trakk fram gode erfaringer med dommere som var godt skolerte, samtidig som de kunne opptre med en autoritet som alle kunne respektere. Det ble også nevnt som positive erfaringer fra retten, at dommeren fremstår som myndig overfor partene i barnefordelingssaker. Særlig der det framkommer store motsetninger mellom foreldrene, og konflikten bringes inn for en avgjørelse i rettssystemet:

Så synes jeg det er veldig bra at en har en dommer som kan være ganske tydelig og ganske krass på at «her skal det gjelde å finne en god løsning for ditt barn, og det handler ikke om din rett, det handler om hva som er bra for ditt barn».

Det framkommer også av materialet at det kan være vanskelig å få dommeren med på den vurderingen at saken ikke skal løses ved forlik, men går rett inn til hovedforhandling. Likeså er det flere av informantene som sier at det er mye som skal til for at det ikke dømmes til samvær, selv om det er framkommet påstander om vold, og at barna ikke er trygge hos far.

Det skal ganske mye til for at en domstol lander på at det ikke skal være minimum av det som loven definerer som vanlig samvær¹⁵. Det skal mye til.

En av informantene tar til orde for at det er enklere å nå fram med argumentasjoner som omhandler rus og fysisk vold, da dette er forhold som lett kan dokumenteres. Det er verre å komme med påstander om at det foregår psykisk trakassering og psykisk vold, selv om barnas situasjon kan være like belastende eller vanskelig. Denne informanten mener at dette igjen

¹⁵ Barnelovens § 43, 2. ledd, 4.punktum: «Vert det avtala eller fastsett «vanleg samværsrett», gjev det rett til å være saman med barnet ein ettermiddag i veka med overnatting, annakvar helg, til saman tre veker i sommarferien, og annankvar haus-, jule, vinter- og påskeferie»

kan få konsekvenser for hva advokatene velger å trekke fram når saken skal behandles i retten.

Rettens ører skjerpes når det er snakk om forhold som rus og fysisk vold, men det er så mye lettere å dokumentere det enn psykisk vold.

At dommerne tenker økonomi i disse sakene, kommer tydelig til uttrykk gjennom følgende sitat:

Hvis man har en situasjon der det er påstand mot påstand, at det er mors ord mot fars ord, da er det litt verre. For da vil dette med prosessøkonomi komme inn. Hvis det ikke er nødvendig med en sakkyndig, så dropper man det. Hvis det er mors påstand og man ikke har noen dokumentasjon bak, så kan det være vanskelig å overbevise en dommer. Og da er man avhengig av at dommeren, - hvem dommeren er, - om en får det eller ikke.

Denne informanten sier også at hans erfaring er at når en er ung og urutinert som advokat er det lettere for en dommer å overkjøre i slike saker. Når advokaten får mer trening og erfaring, viser en også en faglig tyngde og styrke til å argumentere i mot. Denne selvsikkerheten som en da iklees rollen, vil som regel føre til at dommeren lytter bedre. Spesielt gjelder dette der en ønsker å påpeke overfor dommeren at sakkyndig har gjort en for dårlig jobb, og at retten må oppnevne ny sakkyndig, eller at en må be om en tilleggsutredning, der klienten ikke har ressurser selv til å innhente privat sakkyndighet. For i slike saker ligger mye av vurderingen på den sakkyndige, og denne informantens erfaringer er at det er sjelden retten går imot en sakkyndig vurdering.

Men å få en sakkyndig til å gjøre et sakkyndigarbeid, en erklæring etter barnelovens § 61, er det ikke alltid lett å få domstolene med på. Og da ser vi av domstolene at det ofte er lettere å få oppnevning av sakkyndige hvis det er klienten som betaler¹⁶.

Ved en undersøkelse foretatt av Kristin Dal (Dahl, 2010), der hun intervjuet dommere i en fokusgruppe om rettspraksis i familievoldssaker, fant hun at dommere ikke ønsker å legge spørsmål om å utrede vold som en del av mandatet til sakkyndige. De begrunner dette med en

¹⁶ Da de nye saksbehandlingsreglene ble innført endret bruken av sakkyndige seg. Det ble bl.a. innført et skille mellom saker der partene skulle bære kostnadene (utredningsarbeid jf § 61, første ledd nr. 3) og saker der kostnadene ble belastet det offentlige (§ 61, første ledd nr. 1,2,4,5 og 7). Fra Evalueringsrapporten (Kock, 2008, s.19).

antagelse om at spørsmål om vold kan bidra til å øke konflikten mellom foreldrene, og at de ikke ønsker å gjøre sakkyndige til etterforskere. Barne- og likestillingsdepartementet (2009) har i *Rundbrev til dommere, advokater og sakkyndige* gitt anbefaling til domstoler over en viss størrelse, å kanalisere barnefordelingssaker til spesielt interesserte og kompetente dommere.

3.4.3 Forhold til andre hjelpere

Det var spesielt to instanser som kom frem som aktuelle aktører i disse sakene, og som informantene på ett eller annet vis måtte forholde seg til. Det gjaldt barnevernet og familievernnet. Dette med bakgrunn i at mange av de klientene de får som handler om samvær- eller barnefordeling allerede er i en form for kontakt med disse instansene. Familievernnet er gjerne inne som meklingsinstans der det er snakk om separasjon eller mekling i forbindelse med en barnefordelingssak. Mange av klientene har også en jevnlig kontakt med familievernnet enten det dreier seg om rådgivning eller et terapiforløp for seg selv, for seg selv og barna, eller for hele familien.

Flere av informantene kunne ønske mer samarbeid med Familievernnet, særlig mer kontakt i forbindelse med de saksforberedende møtene. De informantene som tok til orde for det, tenker at Familievernnet er den instansen som kunne ha blitt benyttet mer i saker med så høyt konfliktnivå at det er skadelig for barna. Et moment som blir løftet fram fra en av informantene i denne forbindelse er at en av partene gjerne har fri sakførsel i disse sakene, og at det ikke er enkelt å løse konflikten på de syv timene som blir tildelt til advokathjelp. Hvis familievernnet hadde jobbet med konfliktløsningen i den tidlige fasen, der det ikke er behov for jussen, kunne advokathjelpen kommet inn på det tidspunktet jussen er nødvendig. Slik det er nå, blir de tildelte syv timene oftest benyttet til konflikten i forkant av en sak. Det viser seg imidlertid at mange av disse likevel går videre til stevning og havner i hovedforhandlinger. I tillegg til dette, blir det av informantene også lagt vekt på at det er en høy terskel for at en får utvidelse av fritt rettsråd, slik at en kan beholde advokathjelpen fram til saken er løst på en god måte.

En av informantene var inne på at det ikke alltid var det beste å gå i terapi eller ha kontakt med hjelpeapparatet, da dette kunne være med på å vedlikeholde et problem eller i verste fall gjøre det hele verre.

Og så har vi det problemet med å komme seg videre hvis det er et helsepersonell som hele tiden er inne og lytter og lytter. Og ikke på noe tidspunkt sier at – «nå er vi i mål, nå skal vi se framover»! For det er der jeg tenker at de som har en psykisk overbelastning etter vold ikke klarer å stoppe med å tenke på det selv, de må ha hjelp for å komme videre. Og behandlingsapparatet, - slik jeg har erfart det, er at det blir for mye støtte rundt seg. Medmenneskeligheten blir for stor, de vil i større grad vise medmenneskelighet enn profesjonalitet i forhold til å få satt foten ned.

Når det gjelder hvordan advokater forholder seg til barnevernet i saker der det er påstand om vold, var samtlige informanter klar over at meldeplikten også gjelder dem. Selv om departementet i det tidligere nevnte rundbrevet til rettsaktørene, kom med en påminnelse om meldeplikten til barneverntjenesten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 7), viser imidlertid datamaterialet at informantene i hovedsak ikke praktiserer meldeplikten. Det at advokatene ikke melder bekymring til barnevernet, betyr ikke at de ikke tenker at barnevernet bør være inne i saker der det er påstand eller mistanke om vold. At de ikke melder saker selv begrunner de med at de ønsker å ha et godt klientforhold, og at det å sende bekymringsmelding kan gjøre noe med tillitsforholdet til egen klient. Dessuten er kanskje barnevernet allerede inne i familien i en eller annen form i disse sakene. Der hvor dette ikke er tilfelle, oppfordrer de i stedet sin klient til selv å involvere barnevernet. Enten ved å sende en bekymringsmelding hvis det gjelder bekymring overfor barnet når det er på samvær, eller at de kontakter barnevernet for å søke råd om hva de skal gjøre dersom de er redde for å sende barna på samvær. De informantene som foreslår dette begrunner det med at det blir ansett som positivt for saken å ha vært i kontakt med barnevernet, og at det kan gi en viss form for ryggdekning hvis saken skal behandles i retten.

Men det som er viktig å gjøre hvis jeg får en klient der det er snakk om vold, er å sende til barneverntjenesten. Ikke fordi de har et problem i omsorgsbasen, men det

gjør jeg for det første fordi jeg mener at barnevernstjenesten er kompetente mennesker til å gå inn å tittle på hva i alle dager dette er, og åpner undersøkelser, og undersøker også hos far. Nå er det slik at det gjør ikke barneverntjenesten alle steder, for de vil ikke gå inn i samværssaker. Men det er de faktisk pålagt av lovgiver å gjøre. Likevel gjør de det ikke alle steder. Så der har Fylkesmennene en stor oppgave, for det er Fylkesmannen som må rådgi sine barneverntjenester. Jeg pleier å anbefale at de tar kontakt med barneverntjenesten for å få samtaler, for å få ryggdekning og for å få hjelp til å finne ut hva dette her er for noe, egentlig. For det greier ikke jeg på de timene jeg har til rådighet for min klient.

Noen av informantene uttrykker seg ganske kritiske til den praksis enkelte barnevern har, der det viser en sterk vegring mot å gå inn å foreta undersøkelse i en pågående samværskonflikt. Enkelte barnevern vil konsekvent ikke foreta undersøkelse hos samværsforelder, mens andre derimot kan gjøre det. Her mener informantene at det er mye slett arbeid hos enkelte barnevern, mens andre barnevern får ros for å gjøre god jobb. En av informantene mente at Fylkesmannen i de aktuelle fylkene har en stor jobb å gjøre med å gi råd til sine barnevernstjenester, slik at de gjør det som lovgiver har pålagt dem.

En annen informant var tydelig på at han ville gi råd om å holde tilbake barna selv om barnevernet ikke trodde på kvinnens historie om å bli utsatt for vold. Som begrunnelse for dette tok han fram den Høyesterettsdommen som sa at det ikke skulle være samvær selv om det bare var mistanke om vold. Informanten hadde vært i flere diskusjoner med barnevernet om dette, og mente at det hadde stor betydning at også barnevernet i enkelte saker kunne opptre mer støttende overfor de kvinnene som var usikre og redde. Derimot opptre barnevernet alt for unnlattende, og viser seg redde for å være tydelig dersom ikke heller det har noen bevis. Dette kan være med å forsterke det gapet mellom hvordan de ulike instansene forholder seg i slike saker, og også hvordan barneverntjenestene har ulik praksis.

3.5 Saksbehandlingsreglene; Styrker, svakheter eller behov for endringer

Da de nye saksbehandlingsreglene ble innført, var noe av hensikten å legge større vekt på forhandling som metode, og at en la til grunn at det var best for barnet om foreldrene kom til enighet i barnefordelingsspørsmålene. Dette med bakgrunn i at det kunne virke konfliktdependende og gi bedre grobunn for videre samarbeid. Det er også tydelig gitt uttrykk for at saker der det er vold ikke egner seg til forhandling, men bør gå direkte til en hovedforhandling. De advokatene som ble intervjuet i min undersøkelse fikk alle spørsmål om hva de anså som styrker, mangler, eller om de hadde tanker om endringer

Samtlige av informantene fremhever at de nye saksbehandlingsreglene er gode å støtte seg til når det gjelder samværs- og barnefordelingssaker generelt, men at de er mindre til hjelp der sakene blir mer krevende, spesielt der det er påstand om vold.

Jeg har samlet noen av informantenes utsagn inn i disse tre kategoriene: Styrke, mangler og ønske om endringer.

3.5.1 Styrke

Flere av informantene tok til orde for at de nye saksbehandlingsreglene har ført til en mer bevissthet rundt utøvelsen av sin rolle i barnefordelingssaker, og at dette også kan ha ført til en endring i atferden, slik som informanten her uttrykker det:

Forskjellen er at det er mye mer ydmykhet som forventes, lavmælt og forsiktighet fra advokatrollen. Det er mye mer bevisstgjøring rundt måter vi opptrer på i forhold til andre motparter, høflighet, væremåte, - ikke bare det å hilse. Det har jo alltid vært sånn at det å hilse er viktig, det er ikke det jeg snakker om, - jeg snakker om hva du sier. Med hensyn til å helle bensin på bålet eller ikke..

En annen informant tok til orde for at denne føringen om at advokaten har en dobbelt rolle i de sakene som angår barn, gjør det mye enklere når en skal representere klienter som er i konflikt om hva som er best for deres barn.

Hvis vi ikke hadde hatt en sånn føring tror jeg det ville blitt kjempevanskelig å ta tak i disse sakene. Jeg synes det hjelper, for jeg må si til min klient at jeg har den rollen jeg har, at jeg er forpliktet til å tenke barns beste opp i dette her.

Selv om det tidligere er kommet fram at informantene ga uttrykk for at de er prisgitt dommerne i saker som behandles etter barneloven, var det likevel flere som tok til orde for at de nye saksbehandlingsreglene gjorde at saksbehandlingen kunne oppfattes mer rettferdig, og at rammene som omringer disse sakene var blitt mye tydeligere:

For tidligere var det nærmest tilfeldigheter. Opp til dommerens humør og opp til tilfeldighetene om hva slags resultat det ble.

Eller som en annen informant sier:

Før de nye reglene var det om å gjøre å henge ut motparten, og egen klient satt og klappet, - der tok vi han!! Og det var en god jobb som advokat for 10 år siden. Men i dag er ikke det noe tema, for det er barna som er tema nå.

En av informantene var også opptatt av at de nye saksbehandlingsreglene viser større fleksibilitet og gjør det mulig å endre på kursen underveis, hvis en ser at det en forsøker å oppnå ikke fører fram:

Så det er veldig bra med den nye ordningen. At man har mulighet til å gå en annen vei hvis det fører galt av sted.

Tidsfaktoren blir også av flere advokater nevnt som positivt, ved at saker som behandles etter de nye reglene skal prioriteres av domstolen. Dette, i tillegg til at det skal være forberedende møter, gjør at disse sakene blir tatt mer alvorlig og blir behandlet grundigere enn før.

Men ellers synes jeg at det er veldig greit at det er forskjellig forberedende møter, og at man på en måte går litt etappevis, og domstolene prioriterer jo disse sakene også, de ligger ikke på vent.

Flere informanter nevner det som positivt at det kommer inn sakkyndig ekspertise tidlig i disse sakene, noe som kan illustreres ved følgende utsagn:

Så det der med at den sakkyndige har kommet så mye sterkere inn på et tidligere tidspunkt, det har jeg veldig sans for. Det synes jeg er kjempe positivt. Sakkyndig inn tidlig. Med en gang stevning og tilsvarende svar er mottatt, så kommer den sakkyndige inn og er med på saksforberedende møte, og der sitter han.

Når det gjelder saker der det er påstand om vold, er det som nevnt tidligere, flere av informantene som tar til orde for at det kan være vanskelig å få gehør fra retten for at det kan dreie seg om vold. Selv om voldssaker generelt ikke egner seg til forlik, er det likevel en av informantene som tar til orde for at det kan være bedre å gå for forlik, enn å føre saken fram til hovedforhandling, - nettopp der det er mistanke om vold:

For det er vurderinger hele tiden, det kommer an hva som sies, hva man har belegg for (...) altså i et forlik så har en mye mer kontroll, for da vet en jo i alle fall hva som avtales. Men hvis en går inn i hovedforhandlinger, og en får en dom, så er det jo ikke sikkert at en får gehør for at virkeligheten ser ut slik som du pretenderer, og da.....

3.5.2 Svakheter

Selv om informantene kom med mange positive utsagn om de nye saksbehandlingsreglene, var det likevel også en del negative erfaringer. De fleste av disse gikk på at det kunne være et stort press på å få forlik i sakene, og at forarbeidet dermed kunne lide under dette.

Forlikspresset kunne prege advokatene også, slik at de igjen kunne føle at de bidro til at klientene kunne kjenne seg presset. En av informantene sa om dette:

Det kan være flere ganger jeg har tenkt at nå pusher vi på for å få til et forlik bare for forlikets skyld, uten at du kan være sikker på at du får til en god løsning for barna.

Dette understøttes av neste informant, som har gjort seg følgende refleksjon:

Men vi merker at det er et press for å få forlik. Og den nye prosessordningen har kanskje gått litt for langt i den retningen, i forhold til før. Men vi merker også at noen ganger så ser de at her er det bare dødfødt å forsøke, og da kan vi høre fra dommerhold at her ser vi at det ikke er noen god løsning, og at her er den beste løsning å få dette utredet skikkelig, så da dropper vi å forsøke på det. Så det har kanskje vært en liten dreining i den retning også. Kanskje man har blitt mer bevisst på at det er noen svakheter også ved den nye ordningen i forhold til forlikspresset. For det har gått litt galt i noen saker i forhold til barna. At de har fått tredd ordninger over hodene på seg som ikke fungerer.

I de nye saksbehandlingsreglene står det at «Retten skal påse at rettsforlik som ikke er til barnets beste ikke inngås. De partene som føler seg tvunget til å inngå rettsforlik vil sjelden være motivert for å etterleve rettsforliket» (Q-15/2004, side 12). Dette er noe som blir tatt opp og problematisert rundt hos de informantene som deltok i min studie, og de kunne kjenne seg igjen fra egne saker.

Hvis du inngår et forlik som er under et sånt form for press, så vil det jo ikke holde. Da vil det gå en stund, og så bryter forliket sammen, og da er man i gang igjen. Da bør man jo heller gå til en hovedforhandling.

Sitatet nedenfor støtter denne erfaringen, og presiserer samtidig det ansvaret som hviler på dommeren i saker der det er barnefordeling og påstand om vold:

Vi ser jo ofte at noen angrer seg i etterkant på et rettsforlik, og det skal en ikke inngå på feil premisser på den type saker. Når det gjelder håndtering av barna er det viktig at dommeren er bevisst på dette, og det ligger jo i systemet at retten ikke kan inngå et rettsforlik, retten skal være trygg på at det ikke er noen fare for barna. Så partene har ikke fri rådighet over slike saker som dette.

Det ble presisert i veilederen Q-15/2004 at saker med vold ikke er egnet til behandling etter de nye saksbehandlingsreglene. Når det uttrykkes så klart fra departementets side at voldssaker ikke egner seg for forliksmodellen, er det «fordi det ikke kan eller skal forventes at

den forelder som er traumatisert av vold, skal sitte i samme rom som utøver og forhandle fram samvær og bosituasjon for barna» (Heltne & Steinsvåg, s.193).

Den nye ordningen er i stor grad basert på et ønske om å oppnå forlik (Lassen & Larsen, 2005). De har i en artikkel rettet et kritisk blikk på de nye saksbehandlingsreglene, der de tar til orde for at reglene kan føre til et utidig press på forlik. Noe som kan gå på bekostning av at sakene blir grundig belyst allerede i innledningen av saken. Dette understøttes av Kock, som i sin evalueringsrapport av saksbehandlingsreglene viser til at «flere av de profesjonelle aktørene var opptatt av at det foreligger en fare for tilsløring, slik at viktige opplysninger om vold, rus eller personlige forhold ikke kommer fram» (Kock, 2009, s. 21).

3.5.3 Ønske om endringer

De advokatene som deltok i undersøkelsen hadde alle noen utsagn som uttrykte deres egne refleksjoner om hva de kunne ønske seg annerledes når de arbeider med saker etter barneloven, og noen hadde også konkrete tanker om behov for endringer. Når det gjelder saker der det er påstand om vold, var det et gjennomgående ønske at det kunne være enklere å få gjennomslag for at disse sakene kunne gå rett til hovedforhandling. Uten å ha mange runder der det skal vurderes om hvorvidt det er snakk om vold eller ikke. Det kan være med å forsinke en rettsavgjørelse i forhold til om barnet skal ha samvær, eller hvordan dette samværet skal være.

Men da har man jo dette i barneloven at beviskriteriet for fare for vold eller overgrep er lavere enn det blir for sannsynlighetsovervekt, fordi det å gjøre den ene feilen, - altså - man kan gjøre to feil i en sånn situasjon: Man kan la barnet få samvær med en person som er tilskade for det, eller man kan nekte barnet samvær med en person som ikke vil skade det. Den ene situasjonen er jo verre enn den andre. Den ene feilen er

verre enn den andre, nemlig det at barnet blir skadet.. Derfor er sannsynlighetskravet eller beviskravet lavere.

Selv om barnets beste er et skjønnsmessig kriterium, og at det er en forståelse for at det må være slik, var det likevel en del refleksjoner om at dette kunne ha vært definert på en slik måte at det var mer etterprøvbart. Dette for å unngå at det blir store sprik i mellom de enkelte aktørers skjønn. Slik det er nå er man prisgitt den enkeltes vurdering, særlig hva dommeren vektlegger dette til. En av informantene var mer konkret i sin refleksjon:

I forhold til vurdering av barnets beste så har jeg behov for, på en måte å lage en konkretisering. Gjerne kanskje i lovs form å sette inn en passus om at det som regel er til barnets beste at det er barnets primæromsorgsperson som skal ha omsorgen for det. For ved at man legger inn sånne føringer, blir det mer etterprøvbart.

Forholdet til sakkyndige var de fleste informantene særlig opptatt av, ved at de har en viktig og sentral rolle i disse sakene for å få fram en vurdering om barnets beste.

Barnefordelingssaker med påstand om vold er vanskelig og spesielt utfordrende for alle aktører, derfor er det flere som tar til orde for at man må gi sakkyndigutredning i alle sakene, og at en må gi tid nok til at det blir riktige vurderinger. En av informantene kunne tenke seg at denne utredningen for eksempel blir overtatt av Barnehuset¹⁷:

Jeg har tenkt at man kanskje skal lempe litt på å få en sakkyndigutredning. For noen ganger sitter det veldig langt inne dette med hva som er nødvendig. Ved påstander om vold, og anførsler om vold, så er det spesielt viktig å få sakkyndig utredning. Da tenker jeg kanskje at man kunne lage noen mellomløsninger mellom full sakkyndigevurderinger og ingen utredning i det hele tatt. Kanskje en fast dommeravhørordning kunne være veien å gå. Når barna er litt større kan det kanskje

¹⁷ Statens Barnehus er et tilbud til barn og ungdom som kan ha vært utsatt for, eller vært vitne til vold eller seksuelle overgrep, der det foreligger en politianmeldelse. Tilbudet er også for voksne med psykisk utviklingshemming. Intensjonen med Statens Barnehus er at Tingrettene, politi, barnevern, og medisinsk helsepersonell kommer dit barnet er. Målet er å styrke barns rettssikkerhet og sørge for god ivaretagelse av barn og familier (Politiet.no).

være mulig, ved anførte påstander om vold, at man gjennom Barnehuset kan ha en liten utredningsrolle slik man gjør i straffesaker. Og der har det vært veldig positive resultater.

Flere av informantene var også opptatt av at det stilles for lite krav til en utvidet og spesialisert kompetanse til de advokater som skal jobbe med barnerett, slik som denne informanten tar til orde for:

Det er synd at det ikke er innført spesialopplæring for advokater som jobber med dette, for det burde det være. Ja, at du måtte ha en eller annen autorisasjon, egen opplæring med eksamen i den type sakshåndtering. I dag kan du i prinsippet representere en klient for en sak uten å vite hva et barn er i barnelovens bestemmelse.

Eller som en annen informant uttrykker:

Jeg skulle jo ønske at vi advokater som driver med dette hadde blitt verdsatt på en annen måte, og det burde være folk med kompetanse, rett og slett.

Disse utsagnene kan understøttes av Lassen og Larsen (2005), som sier «Samtidig finner vi det fruktbart å heve en kritisk røst i et juridisk landskap som etter vårt skjønn og erfaring i praksis delvis er preget av en forenklet og overfladisk tilnærming til barnefordelingssakene».

Det var også flere av informantene som tok til orde for at de sakene som omfatter barn burde vært henvist til en egen Familiedomstol. Der ville det til en hver tid være folk som innehar den rette type kompetanse til å kunne vurdere hva som er best for barna

Jeg skulle ønske at vi hadde en Familiedomstol. Jeg synes ikke disse sakene skal inn i en vanlig domstol, fordi at du skal ha kompetanse. Vi tar så alvorlig på store saker i et advokatfirma, der det er skatteunndragelser og der det for eksempel er finans kriminalitet, men vi må huske på at dette som vi holder på med vi barnerettsjuristene, det er faktisk av det mest verdifulle vi mennesker har, og det er det vi må beskytte. Men det er lite populært å være barnerettsjurist.

Dette understøttes også av sitatet under:

Vi har jo snakket om vi skal ha en Familiedomstol fordi dette er så vanskelig, og jeg synes ikke at man kan fylle på med disse sakene her for da blir det sånne saker som «dette går av seg selv». Da fravristes barna, og det står i barneloven at det er barnets beste vi skal ha i fokus, vi advokatene som jobber med dette. Det er faktisk nedfelt i loven. Det er ikke foreldrenes sitt beste, det er ikke min klient som skal vinne, det er barnet som skal vinne i saken.

I evalueringsrapporten (Kock 2008, s 8) vises det til at flere andre land har organisert arbeidet med lignende saker enten «innenfor rammen av avdelinger ved alminnelige domstoler som har spesialisert seg på bl.a. barnefordelingssaker, eller rene familiedomstoler som t.d. også har knyttet til seg rådgivende og veiledende ekspertise, meklere og sakkyndige».

At familiedomstol kan være en framtidig ordning for å sikre seg at disse sakene blir forvaltet av kompetente aktører, diskuteres fortsatt. I NOU 2012:5, *Bedre beskyttelse av barns utvikling* (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2012, s. 17), ble det av utvalget som har stått for utredningen tatt til orde for å «utrede om en samling av alle barne, - ungdoms- og familierelaterte saker til en og samme domstol vil kunne medføre kortere ventetid og en mer spesialisert kompetanse.»

4 Avslutning

For meg har denne undersøkelsen vært en lærerik erfaring. Jeg har med stor ydmykhet invitert meg inn til en yrkesgruppe jeg på forhånd hadde liten erfaring i med, men desto større nysgjerrighet på. Jeg har fått mulighet til å stille spørsmål og reflektere rundt den rollen advokatene har i de sakene jeg også har vært av aktørene i, om enn i en annen sammenheng, enten som mekler, terapeut eller rådgiver.

Ved å gå tilbake til mitt forskningsspørsmål, min problemformulering og målsetting, vil jeg gjøre en oppsummering av hva jeg har funnet.

Mitt forskningsspørsmål var:

- Hvordan forstår advokater sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold.

Mitt mål med denne undersøkelsen var to-delt:

- Økt kunnskap om hvordan advokaten i samværs- og barnefordelingssaker med påstand om vold setter hensynet til barnet som overordnet, selv om det strider mot sin klients interesse.
- Belyse denne kunnskapen ut fra ulike fagkunnskaper for å kunne påpeke eventuelle styrker, mangler eller behov for endringer.

Ved å gå igjennom det transkriberte materialet i min undersøkelse har jeg funnet svar på mine spørsmål. Jeg har kategorisert svarene, analysert og fortolket advokatenes utsagn. De svarene som fremkommer av materialet er ikke entydige, og det er derfor ikke mulig å gi en klar konklusjon om hvordan advokatene forstår sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold. Det er heller ikke mulig å generalisere, til det er materialet for lite. Jeg vil likevel trekke ut det som er hovedinntrykkene etter analysen.

Advokatene i undersøkelsen er bevisst sin doble rolle. De vet at det hviler et spesielt ansvar for at rolleutøvelsen i barnefordelingssaker skal ta mer hensyn til barnets beste enn klientens interesse, dersom det er interessekonflikt mellom egen klient og klientens barn. De er også tydelig på at det ikke er alle slike saker som representeres av advokater som har tatt inn over

seg den endring som har skjedd med spesielle føringer for advokaten. At denne doble rollen både er utfordrende og fører til mange dilemma er det ingen tvil om. Det ble det gitt mange eksempler på, og noen av disse er gjengitt underveis i teksten.

Når det gjelder barneperspektivet i utøvelsen av advokatrollen i disse sakene, er mitt hovedinntrykk at det har en tendens til å forsvinne. Når advokaten står i skvis mellom sin klient og klientens barn, viser det seg i de fleste tilfeller at advokatens lojalitet vil være hos egen klient. Selv om advokatene fremholdt muligheten til å frasi seg oppdraget, var det likevel svært sjelden at det har blitt praktisert. Ettersom advokatene ikke snakker med klientens barn, kan det være enklere å holde et foreldreperspektiv enn et barneperspektiv når argumentene hos egen klient ikke samsvarer med barnets beste.

Både advokatens doble rolle, og vansker med å holde fast et barneperspektiv, kan sees i lys av Goffman, der han snakker om «betrodde hemmeligheter». Han sier at dersom en person som er betrodd en hemmelighet, skal være den personen han hevder han er, må han holde på hemmeligheten selv om det ikke er en hemmelighet om han selv. «Når f.eks. en jurist avslører sin klients utilbørlige handlinger, er det to vidt forskjellige opptredener som bringes i fare – klientens oppvisning av uskyld i retten, og juristens oppvisning av pålitelighet overfor klienten» (Goffman 1992, s.121).

At advokaten går inn i en rolle, avhengig av hvilket oppdrag det gjelder, kom klart fram i materialet som danner grunnlag for denne undersøkelsen. Og at denne rollen tilpasses og kan være forskjellig fra oppdrag til oppdrag. Denne rolleutforming kan vi kjenne igjen i Goffmans dramaturgiske modell, der han sier at vi tilpasser oss de rollene i forhold til den situasjon vi er i. Videre sier Goffman at en prøver å fastholde den definisjonen av situasjonen man søker å gi ved opptredenen, og at dette vil medføre at visse forhold overbetones, mens andre forhold skyves i bakgrunnen.

Den kunnskapen jeg har tilegnet meg når det gjelder advokatens rolle i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold, sett i lys av fagkunnskap, vil jeg oppsummere med bakgrunn i informantenes betraktninger både om seg selv, og om motpartens advokat i utøvelsen av advokatrollen.

Det er kunnskap hos advokatene om at barn skal beskyttes mot vold. Det finnes kunnskap om vold og dens skadevirkninger også, men denne kunnskapen, eller fortolkning av kunnskapen,

er svært forskjellig. Både når det gjelder hva som ligger i voldsbegrepet, og hvor skadelig dette er for barn på ulike alderstrinn. Dette kan gi utslag i hvordan man tenker og hvordan man argumenterer i saken. Å argumentere med oppdatert kunnskap kan være avgjørende for utfallet av saken.

Det er kunnskap hos advokatene at saker etter barneloven kan gå rett i hovedforhandlinger dersom det er påstand om vold. Likevel oppleves det av advokatene at det er et stort forlikspres i disse sakene, og at det kan være vanskelig å få gjennomslag og gehør hos enkelte dommere.

Det kom også fram fra materialet at advokatens erfaring gjør at han får mer trygghet i rollen, og derfor mer tyngde, noe som gjør det lettere å nå fram hos domstolen med argumenter. Kunnskap om vold og dens skadevirkninger, kombinert med god erfaring med å praktisere slike saker, kan se ut til at gjør en forskjell.

Det å arbeide med denne oppgaven har gitt meg svar på de spørsmål jeg stilte. Samtalene med advokatene, analysen av det transkriberte materialet samt gjennomgang av den teoretiske bakgrunns litteraturen som omhandler dette feltet, har imidlertid gitt meg flere spørsmål omkring barns rettsikkerhet i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold. Disse spørsmålene ligger utenom de rammene som omgir denne oppgaven og oppgavens problemstilling, men som det likevel kunne være interessant om noen forsket videre på.

Hvordan ville det vært for barna og barns rettsikkerhet hvis det i saker der det skal utøves skjønn, ble stilt krav til advokatene om oppdatert kunnskap om det feltet de skal representere?

Ville barneperspektivet og barnet beste blir opprettholdt hvis aktørene i familievoldssaker måtte samarbeide på en slik måte at det blir mer naturlig å ha fokus på barna enn på at foreldrene skal komme til enighet?

Hvordan ville det vært for barna hvis holdningene i vårt samfunn var at barna er vår viktigste ressurs, og at barnejussen ble høystatus?

Litteraturliste

Advokatforeningen. (2012). *Regler for god advokatskikk*. Hentet 25.januar 2012 fra <http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentarutgaven/Innledning/>

Askeland, I.R., Strand, A., & Sætre, I. (2002). Voldsutsatte kvinners erfaringer – bidrag til arbeid med menn som utøver vold. I Råkil, M. (Red.). *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (s. 64 – 78). Oslo: Universitetsforlaget

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. (NOU 2012:5). Oslo: Barne, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet 6.februar 2012 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2012/nou-2012-5.html?id=671400>

Barnelova. (1981). *Lov om barn og foreldre*. Hentet 19.mars 2012 fra www.lovdata.no

Barne- og familiedepartementet. (1998). *Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted*. (NOU 1998:17). Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet 19.mars 2012 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/1998/nou-1998-17.html?id=116521>

Barne- og familiedepartementet. (2004). Veileder Q-15/2004. *Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). *Barnefordelingssaker der det er påstander om vold. Psykologfaglig informasjon til dommere, advokater og sakkyndige* (Informasjonshefte). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. (NOU 2008:9). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet 19.mars 2012 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2008/nou-2008-9.html?id=508158>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Adopsjon – til barnets beste*. (NOU 2009:21). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet 26.mars 2012 fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2009/nou-2009-21/4/3.html?id=583340>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Om lov om endringer i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)*. Ot.prp. nr.104 (2008 – 2009). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet 26.mars 2012 fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/otprp/2008-2009/otprp-nr-104-2008-2009-.html?id=567744>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Rundbrev til dommere, advokater og sakkyndige. Saksbehandlingen av barnefordelingssaker etter barneloven*. Hentet 26.mars 2012 fra

http://www.advokatforeningen.no/PageFiles/9708/Rundbrev_barnefordelingssaker.pdf

Bath, H. (2008). The three pillars of trauma- informed care. *Journal of safe management of disruptive and assaultive behavior*. 3, 3-7. Hentet 9.mars 2012 fra

http://www.stgeorged.det.nsw.edu.au/support/abedequity/reg_equi/documents/TSandR/TSandRpageRESEARCHThethreepillarsoftrauma-informedcarerefugeereseearchpaper.pdf

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101.

Dahl, K. (2010). *Til barns beste. Domstolens vurdering av barns beste ved barnefordeling i familievoldssaker*. Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis. Diakonhjemmet høgskole.

Domstolloven. (1996). *Advokatforskriftene*, kap.11. Hentet 19.januar 2012 fra

www.lovdata.no

Eide-Midsand, N. (2011). Problematferd som uttrykk for feilinnstillinger i hjernens stressresponsystem. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47, 1098-1102.

Ekteskapsloven. (1991). *Lov om ekteskap*. Hentet 19.januar 2012 fra www.lovdata.no

Eriksen, I., Heltne, U., & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Omsorg for barn i familier der far utsetter mor for vold. I Heltne, U. og Steinsvåg, P.Ø. (Red.). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 81-93). Oslo: Universitetsforlaget.

Fossheim, H.J. (2009). *Informert samtykke*. De nasjonale forskningsetiske komiteer. Hentet 26.mars 2012 fra <http://www.etikkom.no/no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/informert-samtykke/>.

Gadamer, H.S. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax Forlag.

Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax Forlag. (Opprinnelig publisert 1959)

Haugen, G. M. D., & Rantalaiho, M. (2010). Barns rettigheter i mekling ved separasjon og samlivsbrudd. I Kjørholt, A.T. (Red.). *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* (s. 111-131). Oslo: Universitetsforlaget.

Haugli, T. (2008). Hensynet til barnets beste. I Høstmælingen, N., Kjørholt, E.S., & Sandberg, K. (Red.). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (s.46-62). Oslo: Universitetsforlaget.

Helle, J., & Johannessen, R. (2007). Fra ny kunnskap til integrert kunnskap? Utfordringer i møtet mellom to ulike teoretiske og metodiske tilnærminger i arbeid med voldsproblematikk i familien. *Fokus på familien*, 35, 312 – 326.

Heltne, U., & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Barnefordelingssaken når vold er tema. I Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø. (Red.). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. (s.190-199). Oslo: Universitetsforlaget.

Heltne, U., & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Samvær etter vold. I Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø. (Red.). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. (s.200-206). Oslo: Universitetsforlaget.

Hennum, R. (2008). Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse. I Høstmølingen, N., Kjørholt, E.S., & Sandberg, K. (Red.). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (s. 254-277). Oslo: Universitetsforlaget.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2012). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet 15.januar 2012 fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/planer/2012/handlingsplan-mot-vold-i-naere-relasjoner.html?id=669093

Justis- og politidepartementet. (2003). *Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)*. Ot.prp. nr. 45 (2002-2003). Oslo: Justis- og politidepartementet. Hentet 19.mars 2012 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/20022003/otprp-nr-45-2002-2003-.html?id=172802>

Justis- og politidepartementet. (2007). *Vendepunkt*. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011. Oslo: Justis- og politidepartementet. Hentet 25.april 2012 fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/planer/2007/vendepunkt---handlingsplan-mot-vold-i-na.html?id=500470

Kock, K. (2008). *Evaluering av saksbehandlingsreglene for domstolene i barneloven – saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet 19.mars 2012 fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rapporter_planer/rapporter/2008/evaluering-av-saksbehandlingsreglene-for.html?id=503721

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Langtvedt, N. J. (2009). *Personopplysninger*. De nasjonale forskningsetiske komiteer. Hentet 26.mars 2012 fra <http://www.etikkom.no/no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/Personopplysninger/>.

Lassen, R. & Larsen, M. Y. (2005). Domstolsbehandling av barnefordelingssaker – er forlik det samme som forsoning? Et kritisk blikk på praksis etter de nye saksbehandlingsreglene i

barnefordelingssaker. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* (FAB), 2.

Leira, H. (2003). *Det gode nærvær: Kulturens psykologiske betydning*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lu, Y. (2007). The human in human information acquisition: Understanding gatekeeping and proposing new directions in scholarship. *Library & Information Science Research* 29, 103 - 123.

Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. Hentet 19.mars 2012 fra www.lovdata.no

Ohrvik, A. K. (2010). *Samværsrett og bruk av tilsyn under samvær etter barneloven*. (Masteroppgave). Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. Hentet 26.mars 2012 fra <http://www.duo.uio.no/sok/work/html?WORKID=108317>

Perry, B. (2006). Applying principles of neurodevelopment to clinical work with maltreated and traumatized children. In Webb, N (Ed.). *Working with traumatized youth in child welfare* (pp.27 -52). New York: The Guilford Press

Rønbeck, K., & Lilleberg, R. K. (2006). Advokatrollen i barnefordelingssaker. *Lov og rett* 45 (3), 170-180.

Skjørten, K. (2004). Forståelser av overgrep i barnefordelingssaker. *Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrett* (FAB), 3-4, 150 – 171.

Skjørten, K. (2005). *Samlivsbrudd og barnefordeling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Skjørten, K. (2010). Barns meninger om samvær. I Kjørholt, A.T. (Red.). *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* (s.89-111). Oslo: Universitetsforlaget.

Stang, E. G. (2007). *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.

Steinkopf, H., Leite, R.L., Spikkeland, G. G., Karlsen, L., & Lunde, P.M. (2006). Kontroll, terapi eller begge deler? Samarbeid om familievold mellom politi, barnevern og familiekontor. *Fokus på Familien*, 34 (4), 242-256.

Store Norske leksikon. Hentet 20.januar 2012 fra

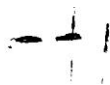
http://snl.no/forst%C3%A5else/psykologi%2C_filosofi%2C_pedagogikk

Torsteinson, S. (2011). Små barn utsatt for familievold. Fokus på diagnoser, psykobiologi og tilknytningspsykologi. I Heltne, U., & Steinsvåg, P.Ø. (Red.). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. (s. 60-74). Oslo: Universitetsforlaget.

Vatnar, S. K. B., & Bjørkly, S. (2009). Does it make any Difference if she is a Mother? An Interactional Perspective on Intimate Partner Violence with a Focus on Motherhood and pregnancy. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 1, 94-110

Øverlien, C. (2010). Barn som opplever vold i hjemmet. I Seksjon barn og ungdom, *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge: Kunnskapsstatus* (s. 52-67). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet 1.mars 2012 fra http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/SeksuelleogFysiskeOvergrepmotBarn_Kunnskapsstatus_revidert2011.pdf

Vedlegg 1 Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagnes gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Kristin Skjørtén
Institutt for offentlig rett
Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 18.07.2011

Vår ref: 27422 / 3 / MAB

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 14.06.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27422	<i>Hvordan forstår advokater sin rolle i samværs-og barnefordelingsaker der det er påstand om vold?</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Kristin Skjørtén
Student	Ragnhild Laukvik Leite

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillter kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.05.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Marte Bertelsen
Marte Bertelsen

Kontaktperson: Marte Bertelsen tlf: 55 58 33 48

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Ragnhild Laukvik Leite, Gudbrandslia 12 D, 4638 KRISTIANSAND S

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uib.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyre.svara@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-ane.andersen@uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 27422

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan advokater forstår sin rolle i samværs- og barnefordelingssaker med påstander om vold, der deres klienters interesse kan stride mot det som er det beste for barnet. Ettersom "barnets beste" er et skjønnsmessig kriterium, og samværs- barnefordelingssaker beveger seg i grenselandet mellom fagfeltene jus og psykologi, er det viktig å søke kunnskap om hvordan advokater vektlegger barnets beste.

Utvalget består av advokater som har praktisert/praktiserer samværs- og barnefordelingssaker der det har vært påstander om vold. Til sammen ca. 10 personer.

Det gis skriftlig informasjon og innhentes skriftlig samtykke. Informasjonsskrivet finnes tilfredsstillende, men dato for prosjektslutt og veileders kontaktinformasjon må tilføres skrevet. I tillegg bør det opplyses om at det under intervju ikke vil bli snakket om 3. person (konkrete klienter).

Ingen enkelt personer vil kunne gjenkjennes i publisering fra prosjektet.

Prosjektslutt er 01.05.2012. Ved prosjektslutt skal lydopptak slettes og datamaterialet anonymiseres. Med anonymisering menes at direkte personidentifiserbare opplysninger som navn slettes, og at indirekte personidentifiserbare opplysninger som navn på arbeidssted, alder og kjønn, endres eller slettes.

Vedlegg 2 Informasjonsskriv til informantene

Forespørsel om deltagelse i en undersøkelse om:

Advokaters erfaringer i samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold

Mitt navn er Ragnhild Laukvik Leite. Jeg er ansatt som seniorrådgiver ved Regionalt Ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Region Sør (RVTS sør). Jeg er også masterstudent ved Universitetet i Oslo, Psykososialt arbeid, med fordypning i vold og traumer. I den forbindelse skal jeg skrive en masteroppgave, basert på en kvalitativ undersøkelse, med følgende forskningsspørsmål: Hvordan forstår advokater sin rolle i samværs -og barnefordelingssaker der det er påstand om vold.

Det er mange aktører i samværs- og barnefordelingssaker, og jeg har tatt interesse for, og ønsker å belyse advokatrollen, da det finnes lite kunnskap om denne. Etersom "barnets beste" er et skjønsmessig kriterium, og samværs- og barnefordelingssaker beveger seg i grenselandet mellom fagfeltene jus og psykologi, er det viktig å søke kunnskap om advokaters erfaringer.

Jeg ønsker å intervju advokater som har erfaring med samværs- og barnefordelingssaker der det er påstand om vold. Jeg er åpen for intervju med både de som har erfaring med å forsvare den parten som fremsetter påstand om vold, og den parten slike påstander rettes mot. Det vil ikke bli snakket om 3.person (konkrete klienter) under intervjuet.

Informantene må gi samtykke til intervjuet, og til at det blir tatt opp på bånd. Det vil kun bli notert advokatens kjønn og hvor mange saker vedkommende har erfaring med. Jeg vil selv foreta transkriberingen, og båndet slettes umiddelbart etterpå. Det er kun meg selv som vil kjenne informantens identitet, men utskriftene vil bli drøftet med veileder. I den endelige fremstillingen vil datamaterialet bli anonymisert slik at opplysninger ikke vil bli gjenkjent. Prosjektet er planlagt avsluttet 1.mai 2012.

Intervjuene vil finne sted i løpet av høsten 2011, og vil kunne ta opp mot en time.

Prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste AS, Personvernombudet for forskning, med prosjektnr. 27422

Min veileder er Kristin Skjørten, forsker 1 ved NKVTS (Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress), Oslo. Hennes e.mail : kristin.skjorten@nkvts.unirand.no

Hvis du kunne tenke deg å delta i undersøkelsen, eller har spørsmål vedr. denne, vil jeg gjerne at du tar kontakt med meg på e-mail: leite.ragnhild@gmail.com eller telefon 92870247 så snart som mulig.

Kristiansand 06.09.2011

Med vennlig hilsen

Ragnhild Leite

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Dato

Signatur